

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Obor: Studium humanitní vzdělanosti

Šárka Kumperová

Bakalářská práce

**Příčiny vzniku a vzestupu Islámského státu:
reflexe v literatuře**

**Vedoucí bakalářské práce:
Místo a rok zpracování:**

**Mgr. Karel Černý, Ph.D.
Praha 2017**

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Příčiny vzniku a vzestupu Islámského státu: reflexe v literatuře“ jsem vypracovala samostatně, výhradně s použitím zdrojů a materiálů, které uvádím v příloženém seznamu literatury. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

.....
Šárka Kumperová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce, Mgr. Karlovi Černému, Ph.D. za vedení práce, rady a detailní korekturu hrubé verze.

OBSAH

ÚVOD	1
1. KRITÉRIA VÝBĚRU KNIHY: VYBRANÉ A VYŘAZENÉ KNIHY	5
1.1 Kritéria výběru knih.....	5
1.2 Vyřazené knihy a zdůvodnění jejich vyřazení.....	6
1.3 Vybrané knihy a jejich stručné představení.....	7
2. PŘEDSTAVENÍ PŘÍČIN VZNIKU A VZESTUPU ISLÁMSKÉHO STÁTU IDENTIFIKOVANÝCH VE VYBRANÉ LITERATUŘE	10
2.1 Role osobnosti: Abú Musab Az- Zaraqáwí a Abú Bakr al-Bagdádí.....	10
2.1.1 Abú Musab az-Zarqáwí.....	10
2.1.2 Abú Bakr al-Bagdádí.....	17
2.2 Americká invaze do Iráku v roce 2003.....	21
2.3 Vnitřní problémy Sýrie a Iráku a jejich následné selhání a zhroutilí.....	27
2.4 Šíité a sunnité: sektářská válka.....	35
2.5 Role médií a propagandy IS.....	37
2.6 Ideologie IS.....	46
2.7 Role ostatních států.....	44
ZÁVĚR	48
LITERATURA	52

ÚVOD

Na počátku malá skupina, která se postupem času proměnila v jednu z nejúspěšnějších teroristických organizací všech dob. Dnes Islámský stát ovládá území v Iráku a Sýrii a hrozí, že se ještě rozšíří. Islámský stát je fenomén, o kterém se mluví a ví již od konce minulého století a to konkrétně v souvislosti s osobou, která stojí na počátku všeho, co se dnes děje, s teroristou Abú Mus'abem az – Zarqáwím. Až teprve dnes si mnoho z nás, myslím tím lidi ze západního moderního světa, uvědomuje vážnost situace a hrozbu, která se přelila z Blízkého východu k nám do Evropy. Poslední teroristické útoky v Německu, Francii či Velké Británii mně dávají za pravdu.

Džihádismus nabírá na síle již od 80. let minulého století. Po teroristických útocích v roce 2001 na New York a Washington se stala nejnebezpečnější teroristickou organizací al-Qá'ida s Usámou bin Ládinem v čele, které vyhlásil tehdejší americký prezident George W. Bush válku. Přesto ji ve své úspěšnosti a popularitě předčila skupina, která dříve působila jako její odnož pod názvem *al-Qá'ida v Iráku*, později *Islámský stát v Iráku*, *Islámský stát v Iráku a Levantě* a nyní *Islámský stát*. Následný vpád americké armády do Afghánistánu za účelem zničit al-Qá'idu zapříčinil to, že po zničení teroristických buněk v Afghánistánu se místem, kam se začaly přesouvat teroristické skupiny a začaly se zde zakládat teroristické výcvikové tábory, stal Irák. V roce 2003 vpadli do Iráku Američané s cílem svrhnout iráckého prezidenta Saddáma Husajna a tím do velké míry zapříčinili destabilizaci této země. Právě Irák se stal živnou půdou pro vznik a vzestup Islámského státu, který se později rozšířil i do Sýrie, kde se v důsledku občanské války, která se zde rozpoutala poté, co region zasáhly nepokoje nazvané *arabské jaro*, vytvořily příhodné podmínky. Ačkoliv tato skupina napáchala mnoho zla v oblasti Blízkého východu, mediální „hvězdou“ o které se píše knihy a studie, která plní západní média hrůznými zprávami se stala až v posledních letech. Je to zvláště jeho brutální taktika, která zahrnuje křížování, uřezávání hlav, mučení, popravy, sebevražedné atentáty na civilních místech a také jeho úspěšná mediální propaganda, které nahání strach Západu, ale i státům Blízkého východu v čele s monarchy, o kterých tito teroristé smýšlí jako o odpadlících od víry a o zkorumpovaných pomocnících USA. Jeho úspěšná mediální kampaň a propagandistická videa umístovaná na sociální síť jako Twitter, YouTube či Facebook se také ukázala jako efektivní způsob, jak získávat nové rekruty z celého světa, kteří se s nadšením k Islámskému státu přidávají. Většinou jsou to mladí lidé, kteří hledají vlastní identitu nebo vyrůstaly ve

válečném prostředí, což se na nich neblaze podepsalo. Je to prostě a jednoduše unikátní organizace. Beránek v úvodní kapitole píše, že „IS může působit díky západním médiím jako iracionální organizace, ale o čem se příliš nemluví nebo co v médiích zapadá, je skutečnost, že IS má jasně stanovený politický cíl a velice účinnou propagandu.“¹ K důležité události spojené s Islámským státem došlo 29. června 2014, kdy její současný vůdce, Abú Bakr al-Baghdádí, vyhlásil chalífát² a sám sebe prohlásil za chalífu. Také přejmenoval organizaci *Islámský stát v Iráku a Levantě, ISIL*, na *Islámský stát, IS*.

Nabízí se otázka, jak se to všechno stalo? Co je příčinou vzniku a vzestupu Islámského státu? Kdo nebo co napomohlo utváření této organizace? Může za to pouze často zmiňovaná invaze USA do Iráku v roce 2003? Na tuto problematiku byla napsána již řada knih a studií, zabývali se jí různí odborníci, novináři a další, kteří se nám na základě vlastního výzkumu a znalostí dané problematiky snažili příčiny vzniku a vzestupu Islámského státu objasnit. V této práci se tedy nesnažím o objektivní vysvětlení toho, jak Islámský stát vznikl a postupně se rozmáhal.

Primárním cílem této bakalářské práce je identifikovat/odkrýt ve vybrané literatuře příčinu/y, kterými si autoři vybraných knih vnik a vzestup Islámského státu vysvětlují a na jakou příčinu kladou při vysvětlení dané problematiky důraz, pokud nějakou příčinu chápou pro vznik a vzestup jako primární. Dále mě bude zajímat, jestli vybraní autoři vysvětlují vznik a vzestup Islámského státu jedno-kauzálně, tedy pracují s představou, že vznik a vzestup Islámského státu lze vysvětlit například pouze invazí do Iráku, či vidí vznik a vzestup jako souhrn několika příčin. Také se budu soustředit na to, jestli se autoři ve svých pohledech na danou problematiku spíše liší nebo jestli naopak danou problematiku vnímají a vysvětlují stejně a objevují se u nich tedy stejné příčiny. Při analýze jednotlivých knih budu chtít také zjistit, z jakých dat autoři čerpali a jakou metodou data získávali, což zmiňuji při jejich představování. Výsledkem této práce tedy bude výčet příčin vzniku a vzestupu Islámského státu, kterými si

¹ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 16

² Forma nástupnictví po smrti proroka Muhammada

vybraná literatura, respektive vybraní autoři tuto problematiku vysvětlují, na jaké z nich kladou důraz a jaké upozadují, pokud bude možné to po jejich analýze zhodnotit.

V první kapitole představuji kritéria, podle kterých jsem knihy vybírala a také to, jak jsem při tom postupovala. V rámci první kapitoly také stručně představím vybrané knihy a jejich autory. Stručně popíši, z čeho autoři čerpali informace pro svoji knihu a jakou metodu při získávání informací používali. Je zřejmé, že vzorek knih, ze kterého vycházím, neobsahuje všechny knihy, které byly o Islámském státě napsané a jsou dostupné na českém trhu, proto v první části neopomím zdůvodnit vyřazení pro mou bakalářskou práci nevhodných knih, taktéž s tematikou Islámského státu.

V další části se již pouštím do představení příčin, které jsem v knihách analyzovala a kterými si autoři vznik a vzestup Islámského státu vysvětlují a hledám odpovědi na stanovené otázky. Analyzováním příčin publicistických i odborných knih, které byly napsány autory s různým profesním zaměřením, kteří čerpali z různých zdrojů, mohu, dle mého názoru, přispět zajímavým vhledem do dané problematiky. Analyzované příčiny dělím do několika subkapitol, i přesto že se navzájem prolínají a jedna je příčinou druhé. Na konci každé subkapitoly shrnuji, jací autoři se o dané příčině zmiňují, a pokud to je možné také to, do jaké míry danou příčinu vnímají jako zásadní pro vznik a vzestup Islámského státu.

Na závěr práce shrnuji, jakými příčinami si vybrané knihy, respektive vybraní autoři, vznik a vzestup Islámského státu vysvětlují, jakým z nich věnují největší prostor, pokud to bude možné říci a nakonec, jestli se svými pohledy na problematiku vzniku a vzestupu Islámského státu spíše liší nebo naopak.

Cítím také nutnost se na tomto místě vyjádřit k používání jednotlivých arabských názvů a jmen, které se v celé práci objevují. V knihách narazíme na různé přepisy cizích názvů do češtiny. Aby byla moje práce konzistentní, rozhodla jsem se používat přepisy cizích názvů, které používají autoři v knize *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*.³ Na této publikaci se podílela řada významných českých arabistů a orientalistů zběhlých v jazycích regionu Blízkého východu, tudíž se dá na jejich terminologii, kterou v knize užívají, spolehnout. Pro moji práci

³ BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-2654-5

to znamená, že ze zkratk, které se v médiích pro Islámský stát používají, budu užívat pouze IS, výjimku budu dělat případně citací a parafrází. Dále nebudu před názvem Islámský stát používat slovo „takzvaný (tzv.)“, kterým se vyjadřuje nepřijímání legitimacy atributů „islámský“ a „stát“.⁴ Výjimky dělám jen u přímých citací, abych zachovala citační pravidla. Na některých místech používám slovo organizace Islámský stát, jinde pouze Islámský stát hlavně kvůli stylistické stránce.

Závěrem úvodu bych chtěla ještě zmínit, co mě vedlo k výběru tohoto tématu. Důvod je celkem pochopitelný. Atentáty, které se za poslední tři roky v Evropě uskutečnily, neustálá hrozba teroristických útoků a dosažené úspěchy pro mě, v té době neznámé organizace Islámský stát, mě přiměly k tomu, že jsem se rozhodla věnovat tomuto tématu v rámci bakalářské práce. Domnívám se, že přínos této práce by nebyl tak velký, kdybych jen objektivně popisovala a zabývala se tím, jak Islámský stát vznikl, jelikož jak jsem již zmínila, existuje již řada knih na toto téma. Daleko větší přidanou hodnotu vidím ve srovnání několika pohledů odborníků na danou problematiku a jejich vysvětlení vzniku a vzestupu Islámského státu. Také může být zajímavé ukázat, v jakém množství se knihy o Islámském státu překládají do češtiny a kolik je jich na českém trhu v češtině dostupných. Dle mého názoru je kladné originální uchopení problematiky vzniku a vzestupu Islámského státu.

⁴ BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 13

1. KRITÉRIA VÝBĚRU KNIH: VYBRANÉ A VYŘAZENÉ KNIHY

„Množství pramenů a literatury věnované IS je navzdory jeho „mládí“ jen stěží přehledné.“⁵ S touto větou se určitě ztotožňuji. Množství knih a různých studií o IS je opravdu velké, a proto jsem si na základě kritérií, na kterých jsme se s vedoucím práce dohodli, svůj vzorek zkoumaných knih zúžila, což mi pro typ práce, kterou píší i pro množství času na danou práci, jeví jako legitimní.

1.1 Kritéria výběru knih

Prvním kritériem, na kterém jsme se s vedoucím práce dohodli je, že budu příčiny analyzovat/odkrývat v monografické tištěné literatuře, tedy v knihách, nikoliv v článcích či odborných studiích. Dalším kritériem, které mi výběr literatury zabývající se Islámským státem zúžilo, je jazyk, do kterého byly knihy přeloženy, či v něm byly napsány. Zvolila jsem český jazyk, který mi výběr značně zúžil. Kritérium chci zdůvodnit snahou představit knihy, které jsou na českém trhu o této problematice dostupné a tak ukázat v jakém množství se knihy o IS do českého jazyka překládají, a jelikož zde zmiňuji i knihy, ze kterých jsem nevycházela, ale problematiky IS se dotýkají, představuji zde základní soubor relevantních knih, které se na českém trhu objevují. Výběr knih jsem také ohraničila obdobím, ve kterém byly knihy vydány, respektive přeloženy do češtiny. Zvolila jsem období od roku 2014, kdy vůdce Islámského státu vyhlásil chalífát, až konec roku 2016, kdy jsem na práci začala pracovat. Dalším kritériem výběru bylo to, aby knihy měly v názvu titulu „Islámský stát“, jelikož dostupnost knih, které se o organizaci Islámský stát zmiňují, ale primárně se jí nezabývají je celá řada, zvláště když si uvědomíme, že IS, respektive její předchůdkyně, se začaly utvářet již na počátku 21. století. Dále jsem si pro analýzu zvolila knihy, které nejsou biograficky pojaté, jelikož jsem chtěla vycházet z odborných knih. Abych však ukázala více pohledů a měla možnost zajímavějšího srovnání, nebránila jsem se knihám, které byly napsány novináři, a tudíž nejsou odborně zaměřené, pokud splňovaly ostatní kritéria.

Po stanovení zmíněných kritérií jsem postupovala tak, že jsem si v databázích knihoven a na internetu vyhledala knihy o Islámském státě v českém jazyce. Následně jsem pročetla

⁵ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 12

obsahy a části knih a vyřadila z nich ty, které kritéria nesplňují, i když se Islámským státem také zabývají. Po aplikaci kritérií mi zbylo pět knih, které mi byly vedoucím práce schváleny. Zdůvodnění vyřazených knih jsem se rozhodla pro přehlednost uvést i zde.

1.2 Vyřazené knihy a zdůvodnění jejich vyřazení

První kniha, kterou jsem vyloučila a která se objevuje na českém trhu přeložená do češtiny, je *Džihád: V kůži bojovníka Islámského státu*⁶ napsaná novinářkou pod pseudonymem Anna Erelle. Kniha vypráví autorčin příběh, kdy si autorka prostřednictvím náhodného spojení s členem IS dělá obrázek o tom, jak funguje náborová síť Islámského státu s využitím sociálních sítí. Sociální sítě autoři jako jednou z příčin vzniku a především vzestupu IS zmiňují, ale kniha je biograficky pojatá, a nesplňuje tudíž jedno stanovené kritérium.

Na stejný problém jsem narazila u knihy *Bojoval jsem proti Islámskému státu*⁷. Stejně jako první, také tato kniha je biografická. Člověka, jehož příběh je v knize představen, je zároveň autorem knihy. Autor vypráví o tom, jak se vydal bojovat do Sýrie, co tam zažil a jak IS ovládané území spravuje.

Stejně tak nesplňují kritéria, uvedená výše, knihy od českých novinářek Lenky Klicperové a Markéty Kutilové *Islámskému státu na dostřel*⁸ a *Islámskému státu na dostřel II.*⁹ Tyto knihy popisují strastiplnou situaci obyvatel Sýrie očima zmiňovaných autorek.

Jako poslední knihu, kterou jsem do svého seznamu nemohla zařadit, je kniha *Inside IS – 10 dnů v „Islámském státě“*¹⁰. Tato kniha vypráví příběh německých novinářů, kteří se vydávají na cestu na území Islámského státu, aby pořídili reportáž o tom, jak Islámský stát funguje.

⁶ ERELLE, Anna. *Džihád: V kůži bojovníka Islámského státu*. CPress. Brno: 2016. ISBN 978-80-264-1283-0

⁷ HALLER, Christian. *Bojoval jsem proti Islámskému státu*. Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-747-2

⁸ KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. *Islámskému státu na dostřel*. Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3965-9

⁹ KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. *Islámskému státu na dostřel II.* Mladá fronta, 2016. ISBN 978-80-204-4173-7

¹⁰ TODENHÖFER, Jürgen. *Inside IS – 10 dnů v „Islámském státě“*. Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2933-0

1.3 Vybrané knihy a jejich stručné představení.

První kniha, která splňuje moje kritéria, a ve které budu analyzovat, jak si autor vysvětluje vzniku a vzestupu IS, je *Vzestup Islámského státu: pod černou vlajkou teror*¹¹, jejímž autorem je publicista Joby Warrick. Za tuto knihu obdržel Joby Warrick v roce 2016 Pulitzerovu cenu. Specializuje se na Blízký východ, diplomacii a národní bezpečnost. V části Poděkování vysvětluje, že k napsání knihy ho vedl jeho dlouhodobý zájem o teroristu az-Zarqáwího, o kterém psal už v předešlé knize a také vlna revolucí nazvané „arabské jaro“ díky níž se po jistém úpadku az-Zarqáwího organizace opět dostala na scénu.¹² Kniha se nachází na pomezí žurnalistiky a beletrie. Jakožto novinář informace získával prostřednictvím rozhovorů s významnými lidmi ze CIA, jako například s Nadou Bakosovou, významnou analytičkou a specialistkou na Jordánsko a teroristu az-Zarqáwího. Dále také dělal rozhovory se členy zpravodajské služby v Jordánsku a Iráku, se zaměstnanci vězení, ve kterém az-Zarqáwí pobýval a s dalšími. Informace také získával z písemností, které byly nalezeny a zabaveny v táborech teroristů a z propagandistických materiálů. K jeho knize se pochvalně vyjádřili další novináři jako například Tom Glenn z *Washington Independent*.

Po aplikaci stanovených kritérií se další knihou, ve které jsem analyzovala příčiny, kterými si autor vznik a vzestup Islámského státu vysvětluje, stala kniha *Islámský stát: uvnitř armády teroru*.¹³ Autoři Michael Weiss, americký novinář a Hassan Hassan, syrský analytik, informace získávali také prostřednictvím rozhovorů s významnými vojenskými činiteli, kteří se angažovali například v americké invazi do Iráku v roce 2003. Kromě těchto vojenských činitelů se neobávali dělat rozhovory i s členy dnešního Islámského státu, což je dle mého názoru potřeba vyzdvihnout. K jejich knize se pochvalně vyjádřil například politický analytik Douglas E. Shoen.

Další autor, v jehož knize jsem hledala, jakými příčinami si vzniku a vzestupu IS vysvětluje, je Rainer Hermann. Jeho kniha nese název *Konečná stanice Islámský stát? Selhání*

¹¹ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2016. ISBN 978-80-7462-968-6

¹² Tamtéž, s. 381

¹³ WEISS, Michel a Hassan HASSAN. *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-0883-3

státu a náboženská válka v arabském světě.¹⁴ Rainer Hermann je islamolog, ekonom a také zahraniční zpravodaj v Turecku. Nyní žije opět v Německu. Není z cela jasné z čeho autor informace čerpá a jak je získával.

Další autor, u kterého jsem hledala, jak si vznik a vzestup IS vysvětluje, je William McCants, k jehož knize se vyjádřilo několik odborníků, můžeme jmenovat například Daniela Benjamina, koordinátora boje proti terorismu Ministerstva zahraničí Spojených států, který oceňuje způsob, jakým autor danou problematiku čtenáři vysvětluje a knihu hodnotí jako nejlepší dílo o této problematice. Jeho kniha *Islámský stát: Apokalypsa-Jeho historie, strategie a vize zániku světa*¹⁵ nabízí poněkud odlišný pohled na celou problematiku. Autor je odborníkem na Blízký východ, pracuje pro *Brookings Institution*, konkrétně na projektu, který se zabývá vztahem mezi USA a Blízkým východem. Působil jako vrchní poradce amerického ministerstva zahraničí pro boj proti násilnému extrémismu. Ke zpracování knihy autor využíval své velmi dobré znalosti arabštiny a čerpal z propagandistických materiálů Islámského státu v arabštině. Dále se zdrojem informací pro napsání jeho knihy staly zveřejněné materiály zabavené během vojenských akcí, písemnosti, které napsali vysoce postavení členové předchůdkyň dnešního Islámského státu a al-Qá'idy, z diskuzí na sociálních sítích a samozřejmě z jeho dlouholeté znalosti problematiky Blízkého východu a dějin islámu.

Posledním titulem je kolektivní monografie *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*¹⁶, která je napsaná českými akademiky a odborníky na Blízký východ a islám v rámci výzkumného programu *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*. Na knize se podílelo několik autorů, kteří se specializovali na určitá témata spojená s problematikou IS. Autoři se zabývají například financování IS, problematikou likvidace architektonického dědictví, ideologií IS, jeho mediální propagandou. Autoři se odkazují na velké množství zahraničních knih, článků a studií, ze kterých pro svoji práci čerpají. Někteří z autorů čerpají z propagandistických materiálů IS.

¹⁴ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2607-1

¹⁵ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, ISBN 978-80-264-1233-5

¹⁶ BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2654-5

Na knize se podílel Ondřej Beránek, který studoval na Karlově univerzitě na Filosofické Fakultě arabistiku, dějiny a kulturu islámských zemí. Působil například na Harvardově univerzitě v Centre for Middle Eastern Studies. Od roku 2013 působí jako ředitel Orientálního ústavu Akademie věd ČR. O jeho dobré znalosti arabštiny svědčí to, že přeložil z arabštiny román *Komise*. Napsal řadu odborných článků a knih. Spoluautorem knihy je Jan Čuřík, který stejně jako Beránek, studoval na Filosofické fakultě a dále v Paříži. Externě spolupracuje s Orientálním ústavem Akademie věd ČR. Dále kdo do knihy přispěl, byl Ondřej Ditrych, který působí na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovi, kde studoval politologii. Působil jako výzkumný pracovník například na Harvardově univerzitě. Napsal řadu článků a studií. Dalším autorem je Attila Kovács, islamolog a religionista. Studoval na Masarykově univerzitě a získal doktorský titul religionistiky na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Zabývá se například islámu a vizuální prezentaci. Zuzana Kováčiková, jediná žena, která do knihy přispěla, studuje magisterský obor na Filosofické fakultě na Karlově univerzitě a také bezpečnostní studia na Fakultě sociálních věd. Zabývá se islamismem a fundamentalismem. Miroslav Melčák je dalším autorem knihy. Pracuje v ústavu Akademie věd ČR a studoval stejný obor jako Beránek a Ditrych. Zabývá se výzkumem náboženských nadací. Ke spoluautorům knihy také patří Martin Novák, redaktor online deníku *Aktuálně.cz*. Pracoval v mnoha zemích Blízkého východu. Je autorem například knihy *Ropa a krev: Americko-irácké války 1990-2003*. Dalším autorem je Bronislav Ostřanský, který studoval stejný obor na Karlově univerzitě jako jeho spoluautoři Beránek, Ditrych a Melčák. Studoval a Pracoval v Sýrii a Egyptě. Působí v Orientálním úřadu Akademie věd ČR. Je autorem pěti knih a několika odborných článků. Zabývá se problematikou islamofobie. Posledním spoluautorem knihy je Pavel Ťupek, který působí v Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty. Je autorem několika studií na téma středověké islámské teologii či salafismu.¹⁷

¹⁷ BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS]. *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 288 - 290

2. PŘEDSTAVENÍ PŘÍČIN VZNIKU A VZESTUPU ISLÁMSKÉHO STÁTU IDENTIFIKOVANÝCH VE VYBRANÉ LITERATUŘE

Jak jsem již v úvodu zmínila, mým cílem bylo ve vybraných knihách analyzovat/odkrýt příčiny, kterými si autoři těchto knih vysvětlují vznik a vzestup Islámského státu. Již zde odpovím na jednu z otázek, kterou jsem si v úvodu stanovila, a sice jestli daní autoři vysvětlují vznik a vzestup IS jedno-kauzálně či multi-kauzálně. Po analýze vybraných knih jsem zjistila, že autoři si vznik a vzestup Islámské státu vysvětlují souběhem několika příčin, které jsem rozdělila do jednotlivých subkapitol. Některé příčiny autoři explicitně nevyjadřují, ale z toho, co píše je patrné, že jim při vzniku a vzestupu Islámského státu přisuzují určitou roli. Výsledkem analýzy vybraných knih je identifikace následujících příčin: role charismatické osobnosti, americká invaze do Iráku v roce 2003, vnitřní problémy Sýrie a Iráku a jejich následné selhání a zhroucení, šíité a sunnité: sektářská válka v Iráku, role médií a mediální propagandy IS, ideologie IS a apokalyptická vize a role ostatních států. Jako další otázku, na kterou jsem hledala odpověď, bylo, jakým příčinám autoři přiřkládají největší význam, pokud nějakou příčinu vnímají jako primární. Odpověď na tuto otázku shrnuji na konci každé subkapitoly a poté v závěru celé práce.

2.1 Role charismatické osobnosti: Abú Mus'ab az-Zarqáwí a Abú Bakr al-Bagdádí

Všichni vybraní autoři v knihách zmiňují dvě osobnosti, které vnímají jako významné pro vznik a vzestup Islámského státu. Především si patrně vznik a vzestup IS nedokáže bez charismatických osobností představit. Joby Warrick roli osobností při vzniku IS vyzdvihuje a věnuje jim pozornost. Osobnosti, které měli na vzniku a vzestupu IS jsou, Abú Mus'ab az-Zarqáwí a Abú Bakr al-Bagdádí.

2.1.1 Abú Mus'ab az – Zarqáwí

Abú Mus'ab az-Zarqáwí, vlastním jménem Ahmad Fadíl Chalájleh, se narodil v Jordánsku ve městě Zarka. Právě podle rodného města získal krycí jméno, které tak nechvalně vstoupilo do povědomí celého světa. Az-Zarqáwí pocházel z kmene Bání Hassán, což byl kmen beduínů. Jak se v knihách Warricka a Weisse a Hassana dočteme, měl problematické mládí a jeho život se ubíral cestou kriminálního. Ocitl se i ve vězení za pití alkoholu, drogy a znásilnění. Přesto se

z této osoby vlivem řady okolností, o kterých autoři píší, stal obávaný a nebývale krutý náboženský fanatik, který je jednou z příčin vzniku a vzestupu dnešního IS.

Az-Zarqáwí je vnímám vybranými autory jako důležitá osobnost, která stála na počátku vzniku a vzestupu dnešního Islámského státu. Autoři Weiss a Hassan ho v první kapitole nazývají „otcem zakladatelem.“¹⁸ Jeho důležitou roli při vzniku IS podporuje i to, co prohlásil současný vůdce Islámského státu Abú Bakr al-Baghdádí, což opět zmiňují Weiss a Hassan. Abú Bakr al-Baghdádí se prezentoval „...jako dědic středověkého abbásovského chalífátu i jako ztělesnění ducha svého hrdinného předchůdce, Abú Mus'aba az-Zarqáwího...“¹⁹. V knihách, které analyzují, se o jeho osobě zmiňují všichni autoři, ale ne všichni mu věnují dost místa a větší význam při vysvětlení vzniku a vzestupu IS přikládají jiným příčinám. To však není případ Jobyho Warricka, který na jeho roli při vzniku a vzestupu Islámského státu klade důraz a popisuje jeho přeměnu v brutálního fanatika, z čehož se dá usuzovat, že mu při vzniku IS přikládá důležitou roli. Jak jsem uvedla výše, zájem o osobnost az-Zarqáwího ho částečně vedl k napsání analyzované knihy. Všichni autoři píší, že az-Zarqáwího cílem bylo rozpoutat občanskou náboženskou válku proti šíitům v Iráku, protože byl sunnitského vyznání, což se mu nakonec povedlo a tato sektářská válka napomohla destabilizaci Iráku po svržení Saddáma Husajna. Dále se zmiňují, že to byl právě on, kdo začal s nebývalými krutostmi, sebevražednými atentáty, s pořizováním videí poprav zajatců a s využíváním internetu k jejich šíření do světa, což mělo zamýšlený efekt na Západ, ale také mu to přinášelo mnoho dobrovolníků, kteří se k němu chtěli přidat. „Jeho pojetí džihádismu bylo naprosto brutálně originální.“²⁰

Novinář Joby Warrick se az-Zarqáwímu věnoval dlouhou dobu, už ve své předešlé knize, a zná jeho život určitě nejlépe ze všech autorů, což je vidět na množství stránek, které az-Zarqáwímu věnuje. Warrick píše o jeho mládí, životních událostech a postupném utváření skupiny, ze které později vznikl dnešní Islámský stát. Vznik IS byl az-Zarqáwího největší úspěch, jak dnes můžeme konstatovat, i když se doby, kdy se jeho skupina přetvořila a stala se jednou z nejnebezpečnějších na světě, nedožil.

¹⁸ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 17

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 27

Az-Zarqáwího mládí bylo, jak uvidíme dále, klíčovou etapou jeho života a zároveň neštěstím pro budoucnost tohoto regionu i celého světa. Přesto mu přikládají význam a zmiňují se o něm pouze Joby Warrick a stručněji autoři Weiss a Hassan. Podle toho, co zmiňovaní autoři píší, by se z něho bez toho, co se mu v mládí přihodilo, nikdy nestal fanatický terorista a dnešní tolik obávaný Islámský stát by nejspíše nevznikl. Důležitou událost v jeho životě vidí Warrick a autoři Weiss a Hassan v obratu na víru. Za jeho obrat na víru, jelikož o náboženství se dříve nezajímal, byla zodpovědná jeho matka, která byla hluboce věřící. Ta ho zapsala na náboženské přednášky do mešity v Ammánu v dobré víře, že se jeho chování změní. „Tato zkušenost způsobila jeho proměnu.“²¹ Do náboženství se zcela ponořil. „Bylo to v mešitě, kde az-Zarqáwí poprvé objevil salafismus, doktrínu, která ve své současné verzi podporuje návrat k náboženské čistotě a tradicím proroka Mohameda. Salafisté považují západní demokracii a modernitu nejen za zásadně neslučitelnou s islámem, ale i za hlavního znečišťovatele arabské civilizace, která po první světové válce stagnovala pod nelegitimními režimy v Egyptě, Jordánsku, Sýrii a Iráku.“²²

Všichni výše zmiňovaní autoři také píší o další důležité události v az-Zarqáwího životě, a to o období, které prožil v Afghánistánu, období strávenému ve vězení a střetnutí se s osobností buřičského kazatele a salafisty Abú Muhammada al-Maqdisího, se kterým strávil pár let ve vězení. O Al-Maqdisím a se zmiňují i další autoři. Al-Maqdisí byl známý po celém muslimském světě a byl Pentagonem označen za „...nejdůležitějšího nového myslitele mezi džihádistskými intelektuály.“²³ Důležitá myšlenka, se kterou přišel, bylo, že „...je osobním závazkem každého muslima postavit se zřejmým projevům státního kacířství. Nestačilo, aby věřící pouze odsoudili své věrolomné vůdce. Byli povinováni Alláhovi je zabít.“²⁴ Tuto myšlenku az-Zarqáwí přijal a jak se autoři zmiňují, svoji nenávist obrátil proti vůdcům své domovské země, Jordánsku. Az-Zarqáwí se s al-Maqdisím seznámil v Afghánistánu, kde az-Zarqáwí bojoval proti sovětské okupaci a dostal se do povědomí mnoha mudžáhidů, svatých bojovníků. Z Afghánistánu se vrátil v roce 1993 jako jiný člověk s bojovými schopnostmi, který obdivoval a naslouchal učení radikálních kleriků a spokojen s úspěchem, kterého proti sovětské armádě

²¹ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 18

²² Tamtéž.

²³ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 41

²⁴ Tamtéž.

mudžáhidové dosáhli.²⁵ Po návratu z Afghánistánu se střetl s tím, jak moderní západní styl života přeměnil jeho rodnou zemi. Za dobu, co bojoval v Afghánistánu, se hlavní město Jordánska, Ammán, ale i další města, značně zmodernizovala. V Afghánistánu lidé vedli zcela odlišný život, jak autoři píší a řídili se islámskou disciplínou, v Jordánsku viděl pravý opak. „Přátelům si ztěžoval na nemravně oděné jordánské ženy a veřejné vystupování nesezdaných párů v kavárnách a kinech.“²⁶ Jeho snaha žít normální život selhala. Az-Zarqáwí se opět připojil k al-Makdísímu, se kterým společně odsuzovali „...otevření vztahů mezi Jordánskem a Izraelem a kritizovali vměšování amerického imperialismu do záležitostí Blízkého východu.“²⁷ Az-Zarqáwí byl stejně jako ostatní navrátilci z Afghánistánu sledován arabskými zpravodajskými službami, muchábaratem, kvůli obavě z radikalizace, která byla u mnohých z nich oprávněná, jak se u Warricka dočteme. Společně s al-Maqdisím, který v Jordánsku založil džihádistickou skupinu, naplánovali různé akce, ale ani první útok, který se chystali provést na izraelskou základnu, nakonec nedokončili, jelikož byli před jeho uskutečněním zatčeni muchábaratem a odsouzeni k 15 letům vězení v roce 1994. Al-Maqdisí se stal ve vězení az-Zarqáwího učitelem a snažil se krotit jeho impulzivní povahu a kultivovat ji. To se projevilo tím, že se az-Zarqáwí začal učit nazpaměť korán a dlouhé hodiny trávil přemýšlením o náboženství. Jak autoři zmiňují u az-Zarqáwího se začala projevat nenávist ke všem Alláhovým nepřátelům. Weiss a Hassan popisují, že se stal ve vězení „cílevědomějším, brutálnějším a odhodlanějším.“²⁸ Ve vězení si získal respekt u svých spoluvězňů a projevily se jeho vůdcovské schopnosti. Také zde získal řadu kontaktů a stoupenců, kteří s ním pak dále spolupracovali.

Warrick a Weiss a Hassan vnímají jako osudovou chybu nového jordánského panovníka, krále Abdalláha II., který nastoupil na trůn po smrti svého otce Husajna v roce 1999 to, že vydal všeobecnou amnestii, díky níž se mnoho vězňů dostalo na svobodu. Vydaná amnestie z roku 1999 se vztahovala i na az-Zarqáwího, al-Maqdisího a další islamisty uvězněné ve věznicí v Džafru. Az-Zarkáwí se ocitl po pěti letech na svobodě. Jeho aktivity však byly opět bedlivě sledovány arabskými zpravodajskými službami. Přesto se mu nakonec podařilo dostat tam,

²⁵ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 78

²⁶ Tamtéž, s. 79

²⁷ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 23

²⁸ Tamtéž, s. 25

kam chtěl a to do Afghánistánu, kde před lety bojoval, a kde se snažil získat finance a nabrat lidi pro uskutečnění svých cílů.

William McCants ve své knize věnuje az-Zarqáwímu také pozornost a také ho vnímá jako jednu z počátečních příčin, která stojí za vznikem a vzestupem IS, zdaleka ne však takovou jako Joby Warrick nebo autoři Weiss a Hassan, kteří zmiňují důležité skutečnosti az-Zarqáwího života. McCants se nevěnuje az-Zarqáwího mládí, účasti ve válce v Afghánistánu a jeho času strávenému ve vězení, což jsou podle toho, co píše Warrick a Weiss a Hassan, klíčové etapy pro jeho proměnu, ale obdobím, kdy byl v roce 1999 az-Zarqáwí propuštěn a vydal se opět do Afghánistánu, kde se chtěl spojit s Usámou bin Ládinem a jeho organizací. McCants se soustředí na jeho cestu ke spojení s al-Qá'ídou a hlavně na rozpory mezi nejvyššími představiteli al-Qá'idy, tedy Usámou bin Ládinem a Ajmanem Zawáhirím a az-Zarqáwím a na postupné odloučení obou skupin, ke kterému dochází po az-Zarqáwího smrti. McCants na základě analýzy korespondence mezi členy al-Qá'idy a az-Zarqáwím odhalil az-Zarqáwího skutečné cíle, které do značné míry nekorespondovaly s cíli al-Qá'idy a to vytvářelo napjatou situaci mezi oběma skupinami. McCants je z autorů jediný, který z uvedeného dopisu cituje.

Jedním z problémů, které McCants zmiňuje a které bránily hladké spolupráci bin Ládira a az-Zarqáwího, byl fakt, že bin Ládira az-Zarqáwímu nedůvěřoval a jeho chování i zjev ho pohoršovaly. Problém pro Usámu bin Ládira představovalo také to, že se az-Zarqáwí znal s al-Maqdisím, jeho bývalým učitelem z věznice v Džafru.²⁹ Al-Maqdisí, jak jsem již zmiňovala, se kriticky vyjadřoval o saúdskoarabských vládčích a volal po jejich svržení. Az-Zarqáwího cesta k al-Qá'ídě vedla přes jejího člena Saifa, který ho nejprve nechal sledovat, aby postupně zjistil, co je az-Zarqáwí zač, což zmiňuje i Warrick a Weiss a Hassan. Az-Zarqáwí, byl velice nenávislný k druhé větvi islámu, tedy k šíitům a také jak McCants píše „...s ostatními džihádisty se často dostával do sporu kvůli svému extrémnímu pohledu na to, kdo by měl být považován za dobrého muslima,...“³⁰ Poté, co se az-Zarqáwí stal spojencem al-Qá'idy, začal s budováním výcvikového tábora v Herátu, kam přicházeli džihádisté z různých zemí. Tábor se postupně rozrůstal a na az-Zarqáwího začalo být pohlíženo jako na schopného velitele tábora. K přesunu

²⁹ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 22

³⁰ Tamtéž.

z Herátu ho donutil vpád Američanů do Afghánistánu jako odpověď na útoky na New York a Washington v roce 2001, jak autoři píší. Po obležení jeho tábora se az-Zarqáwí přesunul i se zbytkem členů výcvikového tábora do Kandaháru, kde utrpěl zranění, při útoku Američanů. Poté jeho cesta směřovala do Íránu, kde hledal úkryt. Ani zde nezůstal dlouho, jelikož tamní režim začal příslušníky skupiny zatýkat. Jeho konečnou stanicí byl Irák. Podle toho, co McCants zmiňuje na základě vzpomínek Saifa, az-Zarqáwí i Saif se domnívali, že Američané do Iráku brzy vtrhnou a chtěli být u toho, aby s nimi mohli bojovat, to byl důvod jejich přesunu do této země.³¹ V Iráku začal az-Zarqáwí v roce 2002 budovat tajnou skupinu, která se nazývala Monoteismus a džihád. Právě tato skupina je předchůdkyní dnešního Islámského státu. Po spojení s al-Qá‘ida se přejmenovala na al-Qá‘idu v Iráku. Jeho skupina měla po příchodu Američanů do Iráku v roce 2003 na svědomí mnoho útoků. Členové tábora byli zodpovědní například za smrt Američana Laurence Foleyho v Ammánu³² nebo za neúspěšný chemický útok na ústředí zpravodajských služeb a americkou ambasádu, o kterých se v knihách můžeme dočíst. Ač se to ze začátku spolupráce mezi oběma skupinami nezdálo, nakonec az-Zarqáwí přísahal věrnost al-Qá‘ida v roce 2004 a nastínil cíle, kterých bude chtít dosáhnout a s nimiž al-Qá‘ida souhlasila.

Az-Zarqáwí na počátku podle McCantse sliboval „...jak bude postupovat, aby na svou stranu získal ostatní sunnity, porazil přechodnou vládu a vyhnal z Iráku bezvěrce – bojem proti šíitům.“³³ Za to, že al-Qá‘ida přijme jeho cíle, měl slíbit věrnost a veřejně složit slib. Beránek se domnívá, že to bylo kvůli zisku vyšších financím.³⁴ Primárním cílem al-Qá‘idy, jak to zmiňuje McCants, bylo vyhnání americké armády z Blízkého východu, tím, že proti nim poštvou muslimy, dále chtěla získat co největší podporu muslimů, aby poté mohla vybudovat chalífát. Vybudování chalífátu bylo cílem i az-Zarqáwího, ale ten chtěl nejprve svrhnout arabské vládcy, kteří byli zkorumpovaní, podřídit si sunnity a také vyvolat sektářskou válku. Co se týče

³¹ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 24

³² Warrick s odvoláním na rozhovory a poskytnuté informace, že není jisté, jestli v tom byl az-Zarqáwí, respektive jeho skupina, zapletení

³³ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 25

³⁴ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 20

obnovení chalífátu, zde se představy obou skupin, respektive vůdčích představitelů, lišili. Az-Zarqáwí chtěl ustanovit chalífát během několika měsíců, avšak al-Qá'ida chtěla nejprve získat podporu muslimů a postupovat pomalu. V dopise, který zmiňuje McCants, Zawáhirí píše az-Zarqáwímu a vyžaduje, aby chalífát nezakládal, dokud neodejdou Američané a jak jsem zmiňovala, nezíská podporu ostatních muslimů. Také ho vyzývá k tomu, aby neútočil na šíity a nevytvářel zbytečně rozpory. Dále Zawáhirí odsuzoval zabíjení rukojmích a nahrávání poprav na videa a jejich zveřejňování. Al-Qá'ida zavrhovala vše, co az-Zarqáwímu zajistilo úspěch a na co později navazuje současný vůdce IS Bagdádí.³⁵

Autoři Warrick a Weiss a Hassan se o Az-Zarqáwím zmiňují jako o průkopníkovi v sebevražedných atentátech. Organizoval mnoho sebevražedných útoků na tržištích nebo před mešitami. Tohle tvořilo novou skutečnost, na kterou v Iráku nikdo nebyl zvyklý. O život přicházeli členové bezpečnosti, ale i obyčejní lidé. Az-Zarqáwí se také proslavil masovými popravami a dalšími krutostmi. V knize Warricka a Weisse a Hassan se dočteme, že si vysloužil označení „Šejch zabijáků“. V této taktice pokračoval i Islámský stát v Iráku, který se postupem času stal ještě brutálnější a svoji mediální propagandu ještě vylepšil, například vytvořil vlastní kanály sociálních sítí.

Autoři Weiss a Hassan se zmiňují o az-Zarqáwího strategii, která vycházela z textu nazvaného „Management zabíjení“, který byl na internet umístěn v roce 2004 a jejím autorem byl Abú Bark Nádží. V textu představil plán, který měl oslabit nepřátelské státy využitím taktiky „schopnost působit potíže a vyčerpání“ a jeho hlavním cílem bylo zatáhnout Američany do otevřené a „zástupné“ války. Američané měli podle něj umírat a tím se měla jejich neporazitelnost rozplynout. Ostatní muslimy to mělo motivovat a mělo to v nich vyvolat vztek, že Američané okupují jejich zemi a to je přivede k džihádu.³⁶ Popis strategie najdeme i u Jobyho Warricka. Az-Zarqáwího počínání se však nesetkalo s vlnou nadšení u všech džihádistů. Například jeho bývalý učitel al-Maqdisí odsuzoval vraždění muslimů, i když se jednalo o šíity.

O roli az-Zarqáwího v začátcích formování Islámského státu se začalo mluvit až později. Američané se o něj začali zajímat až v roce 2002 v souvislosti s vyšetřováním zabití amerického

³⁵ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016. s. 27

³⁶Tamtéž, s. 55

diplomata v Ammánu a celosvětové popularity se dočkal v roce 2003 během projevu Colina Powella na Radě bezpečnosti OSN, při kterém se rozhodovalo o útoku na Irák. Zarqáwí byl použit jako jedna ze záminek pro invazi do Iráku. Z neznámého islamisty se najednou stala „hvězda.“ Jak píše Joby Warrick „...na nejvyšších úrovních Bushova bílého domu se právě katapultoval na vrchol seznamu obávaných teroristů.“³⁷ Hlavním odborníkem na az-Zarqáwího byla analytička CIA, Nada Bakosová, která studovala jeho osobní historii a zvyky. Díky ní a mnoha dalším příslušníkům armády a tajných služeb z různých zemí se nakonec podařilo az-Zarqáwího vypátrat a zabít. Stalo se to 7. června 2006, kdy americké stíhačky srovnaly jeho dům se zemí. „Jeh smrt jen stěží mohla znamenat zánik AQI.“³⁸Po jeho smrti jeho stoupenci vyhlásili na jeho přání 15. října 2006 Islámský stát v Iráku, ISI. Novým vůdcem se stal Abú Umar al-Bagdádí, ale fakticky vládl Abú Ajjúb al-Masrí, který si však ve vedení počínal špatně a skupina začala upadat do té doby, než se vedení ujal Abú-Bakr al-Baghdádí.

2.1.2 Abú Bakr al-Bagdádí

Abú Bakr al-Bagdádí, dnes nechvalně známý vůdce nechvalně známé organizace Islámský stát. Do čela se dostal v roce 2010 poté, co byli jeho přední představitelé zabití. Stejně jako jeho předchůdce az-Zarqáwí, také on používal krycí jméno, které získal po zvolení do čela dnešního IS. Pravým jménem tohoto původně vysokoškolského profesora bylo Ibrahím Awwad Ibrahím al-Badrí. „Přízviskem al-Baghdádí pak poukazuje jednak na svůj irácký původ, jednak na svůj cíl – obnovit v Bagdádu sunnitský chalífát.“³⁹

V knihách nalezneme řadu znaků, které má al-Baghdádí se zakladatelem az-Zarqáwím společné. Na svého předchůdce v mnoha věcech navazoval, hlavně si osvojil stejně brutální taktiku a mediální propagandu, kterou s pomocí modernějších technologií ještě zefektivnil. Choval se stejně krutě k šítům a také směřoval, jak se zmíněno výše, k založení chalífátu, což se mu na rozdíl od az-Zarqáwího povedlo. Zvolení al-Baghdádího do čela IS bylo podle toho, co se v knihách píše, úspěšné. Všichni autoři velkou část al-Baghdádího úspěchu přisuzují nepokojům, které v té době probíhaly v Sýrii a kterých dokázal využít. Stejně jako u az-

³⁷ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*, JOTA, 2015, s. 102

³⁸ WEISS, Michel a Hassan HASSAN. *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 76

³⁹ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 57

Zarqáwího se i u al-Baghdádího autoři zaměřuje na klíčové události jeho života, které byly pro opětovný vzestup IS významné. Al-Baghdádího role při vzestupu IS si všímají všichni autoři, i když Hermann svoje vysvětlení vzniku a vzestupu IS na charismatických osobnostech nestaví, ale o obou osobnostech se také zmiňuje. Beránek o jeho osobě nepíše rozsáhle, ale vyjadřuje, že „...životní příběh „chalífy“ Abú Bakra al-Baghdádího může pomoci osvětlit vznik a formování IS.“⁴⁰

O al-Baghdádím se dlouhou dobu téměř nic nevědělo. Teprve později vyplouvaly na povrch informace, jako třeba že byl zatčen Američany v roce 2004 a vsazen do tábora Camp Bucca. Narodil ve městě Samarra v Iráku roce 1971. McCants se zmiňuje, že se na svoji funkci v čele IS nehodil, jelikož neměl zkušenosti s řízením státu.⁴¹ Jeho význam pro IS byl podle autorů v jeho náboženském vzdělání a jeho původu, který odvozoval od Proroka Muhammada. Al-Baghdádí byl tedy učenec, žádný bojovník, který získal doktorský titul z islámského práva na Univerzitě islámských věd, kterou založil Saddám Husajn a to z toho důvodu, aby měl pod kontrolou salafismus, jelikož jako sekulární vůdce se islamistů obával. Toto Beránek vnímají jako paradox, jelikož právě na této univerzitě získal titul dnes tak obávaný vůdce IS.⁴² Jeho radikalismus začal právě v době vlády Saddáma Husajna. Podle lidí, se kterými Warrick a Weiss a Hassan dělali rozhovory, byl al-Baghdádí tichý a nevypadal, že by oplýval vůdcovskými schopnostmi na rozdíl od zakladatele az-Zarqáwího. Všichni autoři kromě Hermanna se zmiňují o jeho vysokoškolských studiích, které hrály roli při utváření jeho osoby a jak jsem zmínila výše, hlavně McCants se zmiňuje o tom, jakou cenu mělo jeho vzdělání pro IS. Měl zálibu v citování z koránu a zajímal se o náboženství, které studoval na univerzitě. „Tím, jak se ponořil do tajemného světa náboženských pravidel sedmého století, vynořila se na povrch jeho puritánská stránka.“⁴³ Byl podobný zpátečník jako Zarqáwí, jak se u Warricka dočteme. „Na svých dvaatřicet let byl nebývale vážný, cenil si bezúhonnost a až úzkostlivě dbal na dodržování

⁴⁰ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 23

⁴¹ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 91

⁴² BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 23

⁴³ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*, JOTA, 2015. s. 309

i těch nejmalichernějších pravidel upravujících projev a oblékání.“⁴⁴ Byl členem Muslimského bratrstva, které usilovalo o nastolení muslimských vlád a přijal salafistickou ideologii, jelikož si byl velice blízký s Muhammedem Hardanem, který byl jedním z vůdců Muslimského bratrstva a ten po svém návratu z Afghánistánu se se salafismem ztotožnil. To samé platilo o az-Zarqáwím.

Důležitou událostí, které všichni autoři přikládají význam, byla invaze do Iráku v roce 2003, díky níž se al-Baghdádí ještě více zradikalizoval. Zde opět vidíme paralelu s az-Zarqáwího životem, o které se v knihách píše. Al-Baghdádího věznění v Camp Bucca je také klíčové z pohledu autorů. Tuto „džihádistickou univerzitu“ používali Američané, pro zajatce a al-Baghdádí se v ní ocitl v roce 2004, propuštěn byl koncem téhož roku, jelikož si Američané nemysleli, že by pro ně představoval hrozbu. Na základě rozhovoru s generálmajorem Stonem, autoři Weiss a Hassan píší, že dle jeho názoru byl al-Baghdádí poslán odnoží al-Qá‘idy jako návnada, aby zde získával a formoval nové bojovníky.⁴⁵ Al-Baghdádí využil velké koncentrace vězňů a šířil mezi nimi náboženské učení. Také zde získal přátele, užitečné kontakty a respekt převážně díky svému vysokoškolskému vzdělání. Jeden z příslušníků IS, kterého Weiss a Hassan zpovídali, komentoval věznění v Camp Bucca takto: „Takto pohromadě jsme se nemohli nikdy setkat ani v Bagdádu, ani kdekoliv jinde. Bylo by to neskutečně nebezpečné. Zde jsme byli nejen v bezpečí, ale byli jsme jen několik set [metrů] od celého vedení al-Káidy.“⁴⁶

Po propuštění se zapojil do Poradního výboru mudžáhidů, který založil az-Zarqáwí, ale brzy se podle toho, co autoři píší, ukázalo, že nestál o to, pracovat s dalšími povstaleckými skupinami, které vyznávaly jinou ideologii. Jak ve vězení, tak i v organizaci IS představovalo al-Baghdádího vzdělání do karet, brzy se stal třetí nejdůležitějším mužem organizace a po zabití obou dvou vůdců se stal hlavou Islámského státu v Iráku. Zásadní věc, o které se McCants zmiňuje, bylo to, že al-Baghdádí patřil ke kmeni al-Bu Badrí a to mu umožňovalo činit si nárok na příslušnost k Muhammadově rodové linii, což byl nutný předpoklad k tomu, stát se

⁴⁴ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*, JOTA, 2015. s. 297

⁴⁵ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016. s. 100

⁴⁶ WEISS, Michel a Hassan HASSAN. *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 100 - 101

chalífou.⁴⁷ Tohle byla jedna z věcí, která mu byla k užitku, když se volil nový vůdce tehdejšího Islámského státu v Iráku. Kromě toho McCants zmiňuje, že mu k volbě pomohlo i to, že příslušníci jeho kmene byli ranými stoupenci IS.⁴⁸

Joby Warrick zmiňuje další výhodu, kterou al-Baghdádí pro IS představoval a to „...byla učencova ochota poskytovat náboženskou záštitu brutálním činům, které duchovní po celém světě odsuzovali jako neislámské.“⁴⁹ Společným znakem s az-Zarqáwím byla nenávist k šíitům, která se později projevila v pokračování odporného trendu, který az-Zarqáwí nastartoval. Paradoxní bylo to, že svůj původ odvozoval od šíitského imáma a jeho syna jak upozorňuje McCants. „Člověk, který později vedl válku proti šíitům, byl tedy hluboce angažován v jejich mytologii a náboženské předky těchto lidí označoval i za své.“⁵⁰ Pod jeho vedením se organizace postupně rozmáhala. Velký podíl, jak jsem zmínila výše, měla podle autorů situace v Sýrii, kam al-Baghdádí poslal jednoho člena organizace, aby zde založil odnož al-Qá‘idy a ta se zde postupně zakořenila a stala se nejsilnější povstaleckou skupinou pod názvem Fronta an-Nusrá. V roce 2014 vyhlásil chalífát a prohlásil se za chalífu, tedy vůdce všech muslimů. „Titulem „chalífa“ také otevřeně napadá legitimitu vládců Saúdské Arábie: saudští králové totiž nesou prestižní titul „strážci obou svatých míst“, Mekky a Medíny.“⁵¹

Charismatická osobnost představuje u některých autorů klíčovou příčinou vzniku a vzestupu IS, bez které by s největší pravděpodobností nevznikl. Velkou roli přikládá hlavně osobnosti az-Zarqáwího Joby Warrick, pro kterého byl tento radikál částečným důvodem pro napsání jeho knihy. Zmiňuje podrobně události, které utvářely jeho osobnost a které vedly k vytvoření jeho skupiny. Jako výraznou a charismatickou osobnost vnímá i dnešního vůdce al-Baghdádího a stejně jako u az-Zarqáwího se věnuje jeho životním událostem, hlavně jeho studiu, věznění a také jeho roli při opětovném vzestupu IS. Autoři Weiss a Hassan az-Zarqáwího také zmiňují v souvislostmi, které byly pro utváření dnešního IS důležité a jak jsem zmínila, nazývají ho „otcem zakladatelem“, což dokládá, že mu přisuzují významnou roli.

⁴⁷ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*, JOTA, 2015, s. 308

⁴⁸ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 94

⁴⁹ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 314

⁵⁰ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 92

⁵¹ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 58

Zaměřují se na stejné události v jeho životě jako Warrick, ale nezmiňují vše tak podrobně. Stejně je to s al-Baghdádím, u kterého se věnují jeho uvěznění v Camp Bucca a událostem v Sýrii, které efektivně využil. McCants oba vůdce také zmiňuje. U az-Zarqáwího se však nezabývá jeho mládím, ale jeho postupnému vzestupu ve spolupráci s al-Qá'idou a postupnému budování jeho skupiny. Al-Baghdádího vidí jako významného vůdce, díky své znalosti náboženství, ale v zásadě se zmiňuje o stejných věcech jako oba předchozí autoři. Kniha Rainera Hermanna taktéž odkazuje na roli obou zmíněných osobností, ale stručně v souvislosti s invazí do Iráku a sektářstvím. V knize *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* autoři na az-Zarqáwího také odkazují a jinými slovy zmiňují stejné věci jako ostatní autoři. Tedy jednou větou můžeme shrnout, že touto příčinou je vznik a vzestup vysvětlován ve všech vybraných knihách.

2.2 Americká invaze do Iráku v roce 2003

Invaze do Iráku v roce 2003 nebyla prvním střetnutím Blízkého východu se Spojenými státy americkými, ale měla podle vybraných knih zásadní význam pro následný vývoj v zemi. Souvislost americké invaze se vznikem a vzestupem IS neopomíná žádný z autorů a všichni tuto příčinu explicitně vyjadřují. Například Hermann podíl USA vyjadřuje následovně. „Jeho vznik je rovněž výsledkem americké invaze do Iráku v roce 2003 a svržení Saddáma Husajna.“⁵² Beránek ve své kapitole americkou invazi do Iráku jako jednu z důležitých příčin formuluje následující větou. „Klíčovým momentem v rozvoji az-Zarqáwího organizace se pak stala válka v Iráku, zahájená v roce 2003.“⁵³ Williama McCants ve své knize píše o roli invaze USA hlavně v souvislosti s radikalizací sunnitů, kteří byli v důsledku velkého násilí během invaze, více přístupní apokalyptickým vizím.⁵⁴

⁵² HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 10

⁵³ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 19

⁵⁴ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 169

Detailně se invazí do Iráku věnuje Joby Warrick, který popisuje jednotlivé rozhodovací kroky americké administrativy a mnohé chyby, které byly učiněny při rozhodování, ale jelikož cílem této subkapitoly je zjistit, jakým způsobem si Warrick vysvětluje, že invaze přispěla ke vzniku a vzestupu IS, nebudu se zde problematikou Bushova rozhodování podrobně zabývat. Roli USA na vzniku IS budu ještě zmiňovat v souvislosti s rozpadem států v regionu Blízkého východu. Destabilizace Iráku a v důsledku toho vznik nových nestátních aktérů je hlavním vysvětlením vzniku a vzestupu IS u Rainera Hermanna. Invaze do Iráku a následkem toho zhroucení a destabilizace Iráku spolu úzce souvisí, ale pro větší přehlednost jsem si je dovolila rozdělit.

Důvodem invaze do Iráku, jak autoři popisují, bylo po útocích z 11. září 2001 podezření, že Saddám Husajn spolupracuje s teroristy, konkrétně s az-Zarkáwím a jeho skupinou, která byla v té době odnoží al-Qá'idy a také údajné důkazy, že jeho režim vlastní zbraně hromadného ničení. Nic z toho se nakonec nepotvrdilo. „Zbraně hromadného ničení, které tak hroživě čněly z Bushových vyjádření, se nenašly ani po čtyřech měsících pátrání. Stejně tak Američané neodhalili ani žádné z předpokládaných vazeb Saddáma Husajna na al-Káidu či jiní teroristické skupiny.“⁵⁵ Válka v Iráku se stala pro USA jednou z nejnákladnějších akcí po Vietnamu a navíc způsobila v regionu řadu problémů. Její neblahé důsledky pro Irák byly podle autorů patrné právě na rostoucí roli skupiny az-Zarqáwího.

Důležitým okamžikem, který vyhrotil vztahy mezi Západem, hlavně USA, a státy Blízkého východu byla válka v Zálivu v roce 1991. To je v knihách zmíněno jako začátek vzrůstající nenávisti zakladatele al-Qá'idy Usámy bin Ládina k USA. Šlo konkrétně o to, že si americká vojska dovolila „okupovat“ Saudskou Arábii, jeho rodnou zemi, ale hlavně se usadila v blízkosti, pro muslimy nejposvátnějších míst, Mekky a Mediny. Al-Qá'ida se postupně začala formovat a posilovat a sídlo si zřídila v Afghánistánu. Zde ji později vyhledala již zmiňovaná důležitá osoba v historii IS, az-Zarqáwí a začal s ní spolupracovat. Teroristické útoky zorganizované al-Qá'idou, které byly bin Ládinem schváleny a provedeny 11. září 2001 na New York a Washington byly chápány jako odvetná akce, jak se v knihách dočteme. Toho dne Amerika vyhlásila válku terorismu. Al-Qá'ida a její nejvyšší představitelé, především Usáma

⁵⁵ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 134

bin Ládín, se stali primárním cílem, které USA chtěly zničit. Ke zvýšené snaze vypátrat sídlo al-Qá'ídy přispěla také vražda amerického diplomata na území Jordánska, se kterou byla spojována skupina kolem az-Zarqáwího. Warrick popisuje postup zpravodajské služby, která začala pátrat v místě, kde se al-Qá'ida mohla nacházet a zaměřila se na vesničky v Iráku. Nada Bakosová, jeden z nejlepších odborníků CIA na Jordánsko a az-Zarqáwího, jak si ji Warrick adoruje, která mu poskytla mnoho cenných informací, si nebyla příliš jistá spojitostí az-Zarqáwího se zmíněnou vraždou, stejně tak jako celé oddělení CIA, které na případu spolupracovalo. Cílem vyšetřování, které se rozhořelo po útocích ze září 2001, bylo objasnění, zda má režim Saddáma Husajna nějaké spojení s teroristy z al-Qá'ídy a zda režim nepodporoval útoky na New York a Washington. To by jinak byl důvod pro invazi. Další se zase snažili neustále prosazovat spojitost Saddáma Husajna s al-Qá'ídu, jak Warrick na několika místech popisuje. Jedna z věcí, která tento argument spíše vyvracely, bylo to, že Saddám Husajn za své vlády islamisty tvrdě potlačoval, jelikož se obával, že by mohli představovat ohrožení pro jeho sekulární režim, takže se zdálo nepravděpodobné, že by se s nimi spojoval nebo je podporoval.⁵⁶ Během vyšetřování vraždy Američana bylo zatčeno několik lidí, z nichž se nakonec jeden přiznal, že vraždu spáchal. „Udělal jsem to,“ pronesl Suweid, „pro al-Káidu a pro Zarkáwího.“⁵⁷ K vraždě se však az-Zarqáwí nepřihlásil, takže se přesně neví, jestli pokyn k vraždě skutečně vydal. Přesto si Američané dali za cíl az-Zarkáwího chytit a potrestat. Amerika měla obavy z toho, že by Saddám Husajn mohl využít teroristy pro útok na Západ. Když byly poté nalezeny chemické zbraně ve výcvikovém táboře v Ansaru, mnoho lidí v Bílém domě si myslelo, že Husajn vyzbrojuje teroristy. Ale skutečnost byla podle toho, co Warrick píše, jiná. „Daleko spíše než na spolčení s islamisty to tak vypadalo, že se jich Iráčané sami obávají.“⁵⁸ Poté co byla al-Qá'ida vyhnána z Afghánistánu se stala největší džihádistskou skupinou Ansár al-Islám, který založil na az-Zarkáwího pověření jeden příslušník výcvikového tábora v Herátu. Když se rozhodovalo o tom, jestli na tábor, který měl chemické zbraně, zaútočit, bylo to pouze pár týdnů před útokem na Irák, při kterém USA chtěly svrhnout režim, takže útok na tábor nakonec nebyl povolen. Colin Powell, který se zasazoval o invazi do Iráku, přednesl 5. února 2003 projev v Radě bezpečnosti OSN, který Warrick cituje. Svůj projev začal

⁵⁶ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 116

⁵⁷ Tamtéž, s. 113

⁵⁸ Tamtéž, s. 119

slovy: „V Iráku se dnes ukrývá zhoubná teroristická síť vedená Abú Musabem Zarkávím, společníkem a komplicem Usámy bin Ládina a jeho pomocníků z al-Káidy.“⁵⁹ Celý proslav obsahoval zkreslená fakta a mnoho věcí v něm nebylo zmíněno, podle informací, které Warrick během rozhovorů zjistil. I Powell později přiznal, že to byl chybný krok z jeho strany. Z celého projevu vyplynulo, že Irák de facto skupinu řídí.

Jak invaze do Iráku tedy napomohla vzniku a vzestupu tehdejší skupiny az-Zarqáwího? Stalo se hned několik věcí, které připravily půdu pro předchůdkyni dnešního Islámského státu, o kterých se jednotliví autoři zmiňují. Hlavním problémem bylo celkové podcenění situace a nedostatečná příprava celé invaze. Američané neměli žádnou strategii vládnutí po pádu režimu Saddáma Husajna. Měli představu, že po pádu režimu země přejde plynule k demokracii a že budou moci Irák brzy opustit.⁶⁰

Az-Zarqáwí po příchodu do Iráku založil skupinu zvanou Monoteismus a džihád a jejím prostřednictvím zorganizoval sebevražedné útoky na americké jednotky, jordánskou ambasádu, budovu OSN a další cíle a to vyvolávalo paniku a pocit nebezpečí jak u obyvatel Iráku, tak u Američanů. Sebevražedné atentáty byly v Iráku až do té doby něčím ojedinělým jak v knize Warrick zmiňuje. „Povstal nový druh terorismu – takový, který se zaměřoval na bezbranné civilisty a útočil na ně prostřednictvím výbušnin ukrytých v autech.“⁶¹ Brzy po svržení Saddámovy režimu autoři popisují, že situace v Iráku se zhoršovala, což bylo to, co az-Zarqáwí chtěl. Američanům se nedařilo ustavit novou vládu, ani stabilizovat situaci v zemi a přesně toto mocenské vakuum napomohlo skupině Monoteismus a džihád. „Zarkáwí nebyl jen pouhou součástí zhoršujícího se násilí v Iráku, on mu pomáhal udávat směr.“⁶²

Další chyba, kterou autoři vyjadřují a kterou Američané, respektive Prozatímní koaliční správa v Iráku, udělala a tím přispěla k posílení džihádistů bylo to, že došlo k takzvaně procesu „debaasifikace.“ Po porážce Husajnovy armády a pádu jeho vlády došlo k propouštění příslušníků strany Baas⁶³, hlavně příslušníků armády, které nařídil americký správce Iráku Paul

⁵⁹ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 125

⁶⁰ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 10

⁶¹ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015. s. 141

⁶² Tamtéž, s. 147

⁶³ Politická strana založená v Sýrii, ke které se hlásil Saddám Husajn

Bremer. „To je mu dnes vyčítáno: položil tak základ k povstání v takzvané sunnitském trojúhelníku, rozkládajícím se mezi Bagdádem, Mosulem a hranicí se Sýrií a Jordánskem.“⁶⁴ Ač se to před invazí zdálo velice nepravděpodobné, jelikož Saddáma Husajna a ty, kdo mu sloužili, považoval az-Zarqáwí za nepřátele, autoři Weiss a Hassan je nazývají „blízkými nepřáteli“⁶⁵, tak se to po invazi stalo skutečností. Řada propuštěných a nezaměstnaných členů padlého režimu se přidala k az-Zarqáwího skupině, podporovala ho materiálně a sledovala stejný cíl, a to vyhnání Američanů z Blízkého východ. Beránek píše o tom, že IS je vlastně pokračovatelem al-Qa'ídy v Iráku nebo strany Baas, jelikož mnoho členů IS právě z této strany pochází a bez jejich členů by nebyla tak úspěšná.⁶⁶ Řadu z nich také lákal výdělek, jelikož nemohli sehnat zaměstnání a nedostávali žádný důchod. Problém u Američanů tkvěl v tom, že neznali iráckou kulturu a podcenili roli, kterou v této zemi hrály kmeny, o čemž se zmiňují Weiss a Hassan. Saddám Husajn si důležitosti kmenů byl vědom, a proto je začlenil do státního klientelistického aparátu.⁶⁷ Důstojníci elitní Republikánské gardy a členové zpravodajských služeb byli nepostradatelnou složkou IS a přispěli k řadě úspěchů. Někteří členové ze Saddámovi skupiny dodnes vládou v částech Iráku na územích, které IS kontroluje. Jelikož mají dostatek zkušeností a znají Irák, jejich úkolem je vymýšlet taktiky.⁶⁸ Za zmínku stojí například Hadždží Bakr, který měl na starost budování sítě informátorů v Sýrii a snažil se zneškodňovat oponenty z dalších skupin.

Další problém, který způsobilo odstranění Husajnova režimu a který tak vnímá Hermann, bylo to, že se do čela irácké vlády dostal šíita Núrí al-Málíkí. „Američané přehlédli, že likvidace Husajnova režimu silně vychýlí jazýček na vahách regionální rovnováhy ve prospěch Íránu a šíitského islámu.“⁶⁹ Jelikož Američané rozpustili irácké státní instituce,

⁶⁴ NOVÁK, Martin. Islámský stát a jeho sebevražedná taktika na bojištích v Sýrii, Iráku a v Africe. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 43

⁶⁵ WEISS, Michel a Hassan HASSAN. *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 24

⁶⁶ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 24

⁶⁷ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 57

⁶⁸ NOVÁK, Martin. Islámský stát a jeho sebevražedná taktika na bojištích v Sýrii, Iráku a v Africe. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 42

⁶⁹ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 10

v jejichž čele byli až do nástupu šíity al-Málikího, sunnitě, ztratili tak oporu a museli se odebrat do ilegality. Naopak dvě šíitské instituce: morální autorita šíitských ájatolláhů a milice, do té doby v ilegalitě nabírali na síle.⁷⁰ Al-Málikí se po nečekané prohře ve volbách nechtěl vzdát vlády a na protesty sunnitské menšiny, kterou marginalizoval z politického života, reagoval jejím krutým potlačením, tím rozpoutal znovu sektářskou válku, která opět uvrhla zemi do problémů a toho opět využila dnešní organizace Islámský stát.

McCants zmiňuje ještě další problém, který přispěl ke vzniku a vzestupu IS a který pojí s invazí do Iráku. Ve své knize se odvolává na názor francouzského odborníka na muslimskou apokalyptickou filozofii Jeana-Pierra Filiu. Ten tvrdí, že do americké invaze v roce 2003, byly apokalyptickou vizí ovlivněni hlavně šíité, ne sunnitě.⁷¹ „V důsledku americké invaze do Iráku a obrovského násilí, které vyvolala, se však sunnitská společnost stala výrazně přístupnější apokalyptickým výkladům světa, převráceného vzhůru nohama.“⁷²

Američané nedokázali nahradit bývalé bezpečnostní armádní a policejní jednotky novými a zemi opustili dříve, než by to daná situace vyžadovala. To také zásadním způsobem napomohlo vytvoření situace příhodné pro vznik a vzestup dnešního IS, který po smrti az-Zarqáwího prožíval úpadek a tohle byla jeho příležitost k návratu na scénu. Podle toho, co Warrick píše, by se také nejspíše na scéně neobjevila nám již známá osobnost Abú Bakra al-Baghdádího. „Nebýt americké invaze do Iráku, nejspíš by největší hrdlořez Islámského státu dožil svá léta jako univerzitní profesor. Až do roku 2003 se jeho život ubíral k poklidné kariéře muže, který čerstvě dospívající učil islámskou právní vědu, a ne jim k hrudi připevňoval výbušniny.“⁷³

Všichni vybraní autoři se k americké invazi do Iráku mají potřebu více či méně vyjádřit a všichni ji vnímají jako důležitou příčinu, která se stala zdrojem několika dalších příčin, které dohromady vytvořili vhodné podmínky pro vznik a vzestup Islámského státu. Joby Warrick nám opět poskytuje detailní vhled do celé problematiky. Stručnější informace o invazi

⁷⁰ NOVÁK, Martin. Islámský stát a jeho sebevražedná taktika na bojištích v Sýrii, Iráku a v Africe. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 42

⁷¹ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 169

⁷² Tamtéž.

⁷³ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015. s. 307

najdeme u ostatních autorů, ale všichni ji vnímají jako zásadní pro vznik a vzestup IS. Trochu jinak pojímá tuto příčinu McCants, který hlavní problém, který invaze přinesla, vidí v radikalizaci sunnitů a jejich příklonu k apokalyptickým vizím, které jim nabízel Islámský stát, ale o tom až dále.

2.3 Vnitřní problémy Sýrie a Iráku a jejich následný rozpad

Události v Sýrii, ve které vypukly v roce 2011 nepokoje, stejně jako v ostatních zemích Blízkého východu a poté i občanská válka, a v Iráku, kde se rozhořela toutéž dobou opět sektářská válka, autoři také vnímají jako jednu z příčin vzniku a vzestupu Islámského státu. Selhání a následné zhroucení států, které autoři popisují, vytvořilo vhodné podmínky pro opětovný vzestup postupně upadající organizace *Islámský stát v Iráku*. Tento fakt vyjadřuje přímo Beránek, který píše, že „IS by měl být v prvé řadě chápán jako výsledek dvojího procesu: faktického zhroucení Sýrie a Iráku na jedné straně a historického vývoje radikálního islamismu na straně druhé.“⁷⁴ Na vnitřní problémy států a jejich spojitost se vznikem a vzestupem Islámského státu primárně poukazuje Rainer Hermann, který tuto skutečnost vnímá jako hlavní příčinu vzniku a vzestupu IS a zabývá se jí v celé knize. Problémy dnešních států částečně vysvětluje historickými střety se Západem, které nastartovaly vnitřní problémy, sociální i politické. Svoji knihu, v níž se snaží vysvětlit, kde se Islámský stát vzal, postavil převážně na problematice zhroucení dvou států, o kterých se v souvislosti s IS mluví nejvíce a to na zhroucení Iráku a Sýrie. Hlavní bitvy se svádí právě zde. Tyto země odrážejí problémy v arabské společnosti jako například proplétání náboženství s politikou, tedy konfesionalizace nebo vyloučení některých skupin z politického života, což vede k tomu, že se oddělují různé frakce a vznikají nestátní aktéři, jako například Islámský stát, který je nejnebezpečnější z nich.⁷⁵

Na zhroucení Iráku má podle autorů podíl již zmiňovaná americká invaze v roce 2003 a také sektářská válka vyvolána během invaze a později za vlády al-Málikího. Vnitřní problémy

⁷⁴ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 16

⁷⁵ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 10

ostatních zemí Blízkého východu se vyhrotily do vlny nepokojů, které americký politolog Marcem Lynche nazval „arabské jaro“, které autoři zmiňují v souvislosti se Sýrií. Kromě Hermanna žádný z autorů problematiku vzniku a vzestupu IS s historickými událostmi nespojuje. Hermann přímo píše jaká je teze jeho knihy. „Teze této knihy zní, že selhání státu v minulosti vede v přítomnosti k jeho rozpadu. Ten vytváří prostor pro „Islámský stát“ a rozpoutává „třicetiletou válku Arabů“.“⁷⁶ Kvůli vnitřním problémům, které autoři zmiňují, jako například zneužívání moci, již zmiňované proplétání náboženství s politikou, porušování lidských práv a další, za které jsou primárně zodpovědné elity, které nebyly schopné nastartovat fungující stát, vzniká a rozmáhá se nejsilnější nestátní aktér, Islámský stát.

Problémy Blízkého východu Hermann datuje od počátku kontaktu s evropskými státy. Již v 18. století, přesně v roce 1798 uspořádal Napoleon výpravu do Egypta a později i další velmoci začaly pronikat do tohoto regionu a tamní společnosti se díky západnímu kontaktu značně proměňovaly. Začaly se zde utvářet moderní státy s moderními institucemi, jako byrokracie, právní systém, vzdělávací systém a tak dále, které však neplnily své funkce tak, jak je tyto instituce plní na Západě. Problémy Hermann vidí v kolonialismu a umělém narýsování hranic mezi státy. Jako příklad takového vytyčení hranice zmiňuje Sykes-Picotovu dohodu z roku 1916 o vytvoření hranic nových států v Levantě. Na základě této smlouvy vznikly Sýrie a Irák, Palestina a Jordánsko.⁷⁷

Jak Hermann popisuje, v posledním půlstoletí můžeme pozorovat, jak se region Blízkého východu vyvíjí a na jeho území vznikají bezpečnostní státy, kde vládou autokratičtí vládcí za podpory bezpečnostních aparátů. Beránek v souvislosti s touto problematikou zmiňuje název „hluboké státy“. Hluboký stát charakterizuje například to, že je vojenským soudům umožněno vyšetřovat civilisty, či že vojenské rozpočty nejsou transparentní. Někteří analytici viní „hluboké státy“ z toho, že kvůli nim neměla povstání po roce 2011 pozitivní výsledek.⁷⁸ Elity, které stojí v čele států, se při protestech v roce 2011, za žádnou cenu nechtěli vzdát své moci. Aby se udrželi v čele země, zneužívali polooficiální zpravodajské služby a

⁷⁶ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 11

⁷⁷ Tamtéž, s. 14

⁷⁸ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 17

vnitřní bezpečnostní aparáty. Také praktikovali to, že propouští z věznic radikální islamisty, které potají vyzbrojují, aby oslabili opozici a také ve snaze ukázat Západu, že je nutná jejich pomoc v boji s radikály.⁷⁹

Tyto nově vzniklé státy se na Blízkém východě musely vypořádat s mnoha těžkostmi. Kromě již zmiňovaných, Hermann dále píše o represí a chudobě. Problémy pramenily také z toho, že se k nově vzniklým státům musel národ teprve vytvořit. Plnění takového úkolu nebylo lehké, jelikož lokální obyvatelstvo s tím mnohdy nesouhlasilo. „V předmoderní době měli totiž lidé značnou lokální autonomii, nyní však byli vtěleni do centralizovaného státu, který si přisvojil veškeré pravomoci a pustil se do vytváření národní identity, která by byla závazná pro všechny.“⁸⁰ Vlivem koloniálního zásahu začaly nově vzniklé státy přebírat byrokratický aparát, který poté sloužil jako prostředek pro utlačování obyvatel a politické opozice. Co se týče voleb, ty nebyly svobodné a to z důvodu potlačování opozice a jejího zastrasování. Bezpečnostní aparát a armáda chránily elity, které byly u moci a zastrasovaly obyvatelstvo, které nemělo možnost se na vládě nijak podílet. Další fakt, který diktátorům umožňoval utlačovat obyvatelstvo a o kterém se Hermanna dočteme, bylo to, že státy nevybíraly od lidí daně, ale finance získávaly například z těžby ropy, tudíž pro ně obyvatelstvo nemělo příliš velkou cenu. Mocenské elity nenabízely žádnou sociální podporu, neřešily spory mezi skupinami obyvatel ve společnosti a celkově se o obyvatelstvo nestaraly. Problém, který hrál roli hlavně v protestech v Sýrii, byla také velká míra korupce. Největší dopad měly tyto problémy na mladé. V souvislosti s mládeží je problémem nezaměstnanost. S ní souvisí i problém vzdělávacího systému, hlavně problém s nedostatkem kvalitních profesorů, kteří nejsou dostatečně motivováni studenty učit a ani je nepřipravují na profesní život. Situaci nezlepšuje ani vědomí toho, že elity posílají studovat své děti na prestižní univerzity v zahraničí. Mladí nahlízejí na svět jinak než jejich rodiče, chtějí svobodu a lepší život, který vidí v zahraničí. Generace, která v takovém prostředí vyrůstala, nazval Hermann ztracenou, vyloučenou a podvedenou.⁸¹ Tyto sekulární diktatury se po celou dobu snažily kromě mládeže

⁷⁹ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 17

⁸⁰ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 14

⁸¹ Tamtéž, str. 18 - 19

a možných konkurentů potlačovat také islamismus, to se však změnilo, jak Hermann tvrdí. „Islamismus se stal jedinou alternativou ke zhrouteným sekulárním diktaturám.“⁸²

Situaci v Iráku související s intervencí USA do této země a její příčiny, které zásadním způsobem napomohly vzniku a vzestupu IS, jsme probrali v předchozích kapitolách. Na tomto místě se tedy zaměřím na destabilizaci Sýrie v důsledku občanské války.

Arabské jaro vytvořilo ze Sýrie podle autorů velice přitažlivý konflikt pro mnoho džihádistických skupin, ale nejpozitivněji byl vnímán upadající az-Zarqáwího skupinou. Arabské jaro začalo v Tunisku v roce 2011 a později se, jak jsem zmiňovala, rozšířilo do celého regionu Blízkého východu. Za zažehnutí arabského jara stojí Tunisian Muhammad al-Bú'azízí, který se 17. prosince 2010 upálil, jelikož neviděl žádné východisko ze svého bídného života a z ponížení, které musel často snášet od vládních institucí.

Stejně jako on žila většina arabské mládeže a právě jeho upálení a smrt byly impulzem k masovým protestům. Hermann upozorňuje, že arabské jaro už nebylo vyvoláno vnějšími aktéry, ale vnitřními problémy. „Všude byly protesty odpovědí na lokální nešvary, nikoli na mezinárodní vývoj. Roli hrála represe, chudoba a korupce, ne Amerika nebo Izrael.“⁸³ Arabské jaro bylo procesem za demokracii a změnu režimu. Jako další cíl protestů, který byl společný demonstrantům ve všech zemích, zmiňuje syrský filosof al-'Azm, o kterém píše Hermann ve své knize, bylo vytvoření moderní občanské společnosti a s tím spojené státní občanství, úcta k lidským právům a respektování základních svobod. Všechno tohle bylo však v rozporu s tím, jak společnosti žily dříve a na čem byly založené. Společnosti v tomto regionu byly založené na solidaritě mezi příbuznými nebo v rámci kmene. Zde vidí al-'Azm problém a to v tom smyslu, že skupinová solidarita je eliminační a z důvodu zabezpečení moci, se ubírá k násilí. To můžeme vidět na příklad právě v Sýrii za Bašára al-Asada a Iráku za Saddáma Husajna. Ti se o skupinovou solidaritu opírali.⁸⁴

Tyto protesty byly ve světě vnímány pozitivně a představovaly naději, že dojde k politickým změnám v regionu. Jak však upozorňuje Hermann, nešlo o žádné jaro. Toto

⁸² HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 16

⁸³ Tamtéž, s. 21

⁸⁴ Tamtéž.

označení se hodilo „...pro televizní debaty, avšak zastíralo pohled na to, co se skutečně dělo, a především vzbudilo nerealistická očekávání, že se v arabském světě vše brzy napraví.“⁸⁵ Protesty měly pozitivní výsledek v Tunisku, kde se demokracie nakonec, po svržení tamního diktátora bin Alího, ustavila. Západ si začal uvědomovat, že ke stabilitě na Blízkém východě nedojde spoléháním se na demokracii.⁸⁶ Státy v tomto regionu mají problémy jak hospodářské, tak společenské a nedokáží je efektivně řešit. Například velice rychlý růst populace, se kterým jsou spojeny problémy na pracovním trhu, hlavně nezaměstnanost mladých lidí. Hermann zmiňuje, s odvoláním na Mezinárodní měnový fond, že v roce 2011 tvořila nezaměstnanost mladých ve věku od 15 – 24 let čtyřicet procent.⁸⁷ Státy Blízkého východu dohání historické procesy, kterým Západ již dávno prošel. V řadě zemí sice došlo ke svržení diktátorů a jejich režimu a ke zrušení hranic, které byly vytyčené koloniálními mocnostmi, ale nevytvořila se žádná náhradní uspořádání. Zde je na místě se ptát, kdo plní funkci těchto zhroucených států? Jak Hermann píše, jsou to právě nestátní aktéři. „Noví aktéři, kteří se stávají mocnější než dosavadní stát, stále více zaplňují vzniklé vakuum a vzniká tak jakýsi slepenec hybridního státního uspořádání.“⁸⁸

Na co lidé v Sýrii vlastně protesty reagovali a jak se situace nakonec podle autorů vyvinula? Přestože poklidné pochody ulicemi začaly v Sýrii již před březnem 2011, kdy lidé vyjadřovali solidaritu s protestujícími v zemích, kde už nepokoje vypukly, skutečné demonstrace začaly až se zatčením několika syrských dětí 6. března 2011. Jejich prohřeškem bylo to, že kreslily graffity, které byly namířené proti vládě. To vedlo k masivním protivládním protestům v řadě syrských měst. Jak jsem již také zmínila výše s odkazem na autory, velký problém se kterým se tamější vláda potýkala, byla korupce, na kterou lidi protesty upozorňovali a také vyzývali k mírnějším počínání bezpečnostních sil, které praktikovaly tělesné tresty, vraždili a nerespektovaly lidská práva. „Většina obyvatel nevinila z nešvarů Bašára al-Asada, nýbrž mocné na špici státu.“⁸⁹ To zmiňuje i Joby Warrick. „Velká část z prvotních protestujících v Aleppu a Hamá, neměla vztek na Asada osobně, ale na prohnlost

⁸⁵ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 9

⁸⁶ Tamtéž, s. 26

⁸⁷ Tamtéž, s. 18

⁸⁸ Tamtéž, s. 25

⁸⁹ Tamtéž, s. 34

prezidentova nejbližšího okolí.“⁹⁰ Je důležité zmínit, že protesty byly nenásilné a přesto bezpečnostní aparáty, o které se diktatury opírají, jak jsem zmínila, během snahy nastolit pořádek, zabili několik stovek lidí. V důsledku toho se aktivisté začali vyzbrojovat nebo byli nahrazováni ozbrojenými jednotkami. Vznikla Syrská svobodná armáda a boje se doslaly do plného proudu. K protestům dle Hermanna ani nemuselo dojít. „Propukající občanská válka mohla být odvrácena, kdyby al-Asad na první protesty odpověděl reformami.“⁹¹ Právě díky určitým ústupkům a reformám se udržel režim v Jordánsku a Maroku. Na začátku svého vládnutí, které zdědil po svém otci Hafízovi v roce 2000, byl al-Asad ochoten učinit jisté politické a ekonomické reformy, ale postupem času se situace změnila. Problémy zmíněné výše nebyly jedinými problémy země. Hermann se také zmiňuje, že Sýrie se také potácela s problémy ve městech, kde elitu tvořily nesunnitské menšiny, kdežto sunnité byly naopak na okrajích města a jejich životní situace rozhodně nebyla tak příznivá, jako pro ostatní skupiny. Také zde panovaly velké rozdíly mezi městy a vesnicemi a ty se ještě prohlubovaly dlouhodobým suchem, které způsobilo neúrodu, a řada lidí byla nucena odejít do města, kde tento přesun vyvolal nezaměstnanost.⁹²

V rámci Sýrie se všichni autoři zmiňují o taktice prezidenta Baššára al-Asada, která usnadnila vznik odnože IS v této zemi. „Oživení ISIS v Iráku probíhalo současně s obsazením velkých územních celků v sousední Sýrii. Této situace se pokusil využít režim Baššára Asada, aby vypadal jako oběť mezinárodního terorismu.“⁹³ O taktice al-Asada se zmiňuje McCants, když píše, že al-Asad posílal džihádisty do Iráku z toho důvodu, aby zde bojovali proti Američanům.⁹⁴ Někteří členové az-Zarqáwího skupiny přesunuli do Sýrie a zapojili se do bojů proti al-Asadovi. Když se potom do čela IS dostal al-Baghdádí a poslal do Sýrie některé svoje členy, cestu k vybudování odnože měli usnadněnou. Podmínky pro IS připravil i al-Asad, jak autoři zmiňují. Během revoluce nechal propustit řadu nebezpečných džihádistů a posléze prohlašoval, že vede boj s teroristy a tím ospravedlňoval zásahy vůči protestujícím. Tuto

⁹⁰ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015. s. 281

⁹¹ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. Praha: Academia, 2016, s. 34

⁹² Tamtéž, s. 35

⁹³ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 113

⁹⁴ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 104

taktiku však nepoužíval jen al-Asad. „Ovšem i v dalších zemích se strašák džihádismu ukázal jako těžko porazitelný trumf v rukou autoritářských režimů při jejich snaze zamezit demokratizačním procesům.“⁹⁵ Přestože ze začátku povstání nebyli islamisté v Sýrii přítomni, později se do povstání přece jen dostaly, jak to autoři zmiňují.

Jak se ISI dostal podle autorů na území Sýrie a jak došlo k tomu, že se stalo nejsilnější skupinou v zemi? Stejně jako USA, tak i stoupenci bývalé organizace al-Qa'ida v Iráku sledovali, jak se situace v Sýrii vyvíjí. V té době, tedy v roce 2011, byla organizace ještě stále ve fázi úpadku, ke kterému přispěly i sunnitské kmeny, které měly násilí na civilním obyvatelstvu již plné zuby a proto vytvořili ozbrojené milice, které si začaly říkat „Synové Iráku“. Ty postupně začaly členy Islámského státu v Iráku vyhánět z měst. Úspěchy proti organizaci zaznamenávali i Američané. To se podle následného vývoje, o kterém se autoři vyjadřují, pro IS změnilo. „V nastalém zmatku revolucí zmítané Sýrie našel brzy všechno, čeho se mu nedostávalo.“⁹⁶ Do teritoria v Sýrii ovládané rebely tedy přichází nový hráč, jak autoři píší. Al-Baghdádí se po sledování nepokojů rozhodl vyslat do Sýrie jednoho ze zástupců, Abú Muhammada Džuláního, Syřana pocházejícího z Damašku, aby vedl výpravu a pokusil se získat v zemi vlivné postavení a vytvořit odnož Islámského státu v Sýrii. Vyslaná skupina se zde setkala s bývalými stoupenci az-Zarqáwího a s jejich pomocí založili syrskou islamistickou milici, kterou nazvali Fronta an-Nusrá a to v roce 2012. Hlavní skupinu rebelů ze začátku představovala Svobodná syrská armáda. „Nejprve ztratila umírněná Svobodná syrská armáda území ve prospěch islamistických skupin, které pak byly samy vyhnány – a dodnes vyháněny jsou – extremistickými skupinami, jako je Fronta an-Nusrá a Islámský stát.“⁹⁷ Vůdce Fronty an-Nusrá se snažil o to, aby jeho skupina nebyla spojována ani s al-Qa'idou ani s Islámským státem v Iráku. Hlavním cílem islamistů bylo podle autorů vytvoření „islámského státu“, kde by vládlo právo šaría. Džulání ale zaměřil svoji pozornost na boj proti režimu Baššára al-Asada. Podle autorů díky tomu organizace získávala podporu a bojovníky z řad muslimů ze Saudské Arábie, Libye a Tuniska, kteří soucítili s lidmi, kteří museli žít pod diktátorem. Jelikož Fronta an-Nusrá byla úspěšnější

⁹⁵ BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 18

⁹⁶ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*, JOTA, © 2015. s. 304

⁹⁷ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 36

v boji proti al-Asadovy než ostatní skupiny, stala se volbou mnoha dobrovolníků z výše jmenovaných zemí. Díky al-Asadově umírněnosti k náboženským menšinám ho poměrně schvalovaly i neislámské státy. Taktiku neútočení na menšiny zastával i současný vůdce al-Qa'ídy, Zawáhíri, o kterém jsem se zmínila výše v souvislosti s az-Zarqáwím. Al-Bagdádí nebyl se skupinou v Sýrii spokojen, na jeho vkus byla příliš jemná a lidová na rozdíl od svých přívrženců v Iráku. An-Nusrá se však stávala silnější a silnější a postupně se stala autonomním hráčem a odpojila se od Islámského státu v Iráku. Tomu předcházelo prohlášení al-Bagdádího, že an-Nustrá je součástí jeho organizace a tím došlo i k jejímu přejmenování na Islámský stát v Iráku a Levantě, ISIL, což zase vůdce an-Nusry Džulání odmítl. Tento rozkol nakonec vyřešil Zawáhíri, ke kterému byl Džulání loajální a složil mu přísahu věrnosti. Ten sloučení odsoudil, ale jelikož al-Bagdádí byl velice podobný zakladateli az-Zarqáwímu, al-Qa'ídu odmítal poslouchat. Nakonec se mezi oběma organizacemi rozpoutala válka a to na počátku roku 2014, která měla pozitivní výsledek pro IS. „Na třetině rozlohy Sýrie a stejně velkém území Iráku operuje Islámský stát; ten je vedle al-Asadova režimu druhým největším aktérem v Sýrii.“⁹⁸

Stejně jako invazi do Iráku, tak i destabilizaci Sýrie všichni autoři vnímají jako důležité mezníky při vysvětlení vzniku a v tomto případě opětovného vzestupu Islámského státu. Joby Warrick nám opět nabízí detailní popis průběhu arabského jara v Sýrii a postupného zvětšování role IS v této zemi. V knize Weisse a Hassana se o počátcích nepokojů v Sýrii také dočteme a stejně jako Warrick autoři popisují, jak nepokoje a destabilizace Sýrie vytvořili půdu pro IS. Také William McCants si arabské jaro vykládá jako příčinu opětovného vzestupu IS, když píše, že úpadek Islámského státu vystřídal „...chaos vyvolaný takzvaným arabským jarem a na globální džihádistské hnutí se opět usmálo štěstí.“⁹⁹ Rainer Hermann, jak jsem zmínila výše, vidí problematiku vzniku a vzestupu IS primárně ve zhroucení Sýrie, jako důsledku vnitřních problémů a vypuknutí arabského jara a touto příčinou se zabývá nejvíce ze všech autorů.

⁹⁸ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 27

⁹⁹ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016. s. 62

2.4 Šíité a sunnité: sektářská válka v Iráku

V Iráku žije asi 65 procent obyvatel, kteří se hlásí k šíitské větvi islámu. Sunnité jsou zastoupeni asi 20 procenty.¹⁰⁰ Šíité a sunnité, dvě větve stejného náboženství mající mezi sebou historii dlouhým nesmiřitelných bojů, které začaly krátce po vzniku islámu v 7. století. Po většinu historie bylo nemyslitelné, aby příslušníci obou větví žili vedle sebe, ale situace se zlepšila v průběhu 20. i 21. století, jak Warrick píše. „Před pádem Saddáma Husajna bylo běžné, že se sunnité s šííty bez problémů potkávali na iráckých školách a univerzitách a častokrát žili bok po boku ve smíšených čtvrtích.“¹⁰¹ Z této věty je zřetelné, že autor přisuzuje americké invazi do Iráku v roce 2003 vinu na vytvoření další příčiny, která napomohla vzniku a vzestupu Islámského státu. Sektářskou válku jako produkt americké invaze a její roli na zhroucení Iráku vyjadřují ve svých knihách jako další příčinu vzniku a vzestupu IS, všichni autoři.

Jak jsem na základě toho, co autoři píší, zmiňovala, terorista az-Zarqáwí se poté, co Američané vtrhli do Iráku, snažil o vyvolání sektářské války, což se mu nakonec podařilo, jak je ve vybraných knihách zmíněno. Od válečného tažení proti šíitům si sliboval dosažení destabilizace Iráku, vymýcení odpadlictví a zapojení sunnitů do boje, což by vedlo k jejich osvobození.¹⁰² Jak zmiňuje McCants, az-Zarqáwí šíity nenáviděl, jelikož „...nesouhlasil s jejich učením, že Muhammadův zeť a i někteří jeho mužští potomci byli nejen neomylní, ale také jedinými politickými i náboženskými vůdci raného muslimského společenství...“¹⁰³ Považoval je za bezvěrce, (kuffár), stejně tak ale sunnity, kteří se neřídili striktními salafistickými závazky. Jeho nenávist se promítala do organizování řady útoků. Útoky nebyly nahodilé, ale naopak cílené a takticky promyšlené v době po invazi. Jak píše Warrick, „...teď se Zarkáwímu nejvíce hodilo rozdmýchávat nenávist mezi iráckými sunnity a šííty. Tuto sektářskou nelibost se mu dařilo tkát z vlákna, které mu poskytl sám Irák. Bylo jím dědictví masakrů a pogromů, které se datovaly až do dob, kdy byl založen islám.“¹⁰⁴ Tato taktika byla součástí již zmíněného „Managementu zabíjení.“ Az-Zarqáwí zorganizoval mnoho útoků, jak na šíitské obyvatelstvo,

¹⁰⁰ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. Praha: Academia, 2016. s. 40

¹⁰¹ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 172

¹⁰² Tamtéž, s. 165

¹⁰³ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 22

¹⁰⁴ WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: Pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2015, s. 171 -172

tak na místa, která jsou pro šíity posvátná, jako například na Mešitu imáma Alího. Návist k šíitům se ještě zvětšovala, jak zmiňuje Hermann, jelikož je považoval za spojence USA, které území „okupovaly.“ Jako důkaz tohoto spojení mu sloužilo to, že šíité převzali po pádu Husajna irácké instituce a tak vládu nad zemí s podporou Íránu, pro který byla situace v Íráku příznivá.¹⁰⁵ Kromě výše zmíněného se Weiss a Hassan také zmiňují o další věci, o kterou se az-Zarqáwí, o to, „...zbavit sunnity jakékoliv motivace k tomu, co považoval za jejich konspirační projekt: vznik demokratické irácké vlády. Jak baasisté tak i zarqáwisté spustili kampaň, která si měla vynutit bojkot nadcházejících iráckých voleb v roce 2005.“¹⁰⁶ To se mu povedlo, jelikož při těchto volbách byla sunnitská menšina zanedbatelná a šíité, podporováni Íránem, tak volby vyhráli. Postupné zvyšování vlivu šíitů začalo u sunnitů vytvářet konspirační teorii o spojení USA a Íránu, jak je výše zmíněno.

Další událost, která později podle autorů sektářství opět vyvolala, byl nástup šíitského premiéra Núrího al-Málikího v roce 2006, který byl podporován Teheránem. Jak jsem zmiňovala v subkapitole o americké invazi s odvoláním na Hermanna, nástupem šíitského premiéra se určitá rovnováha mezi šíity a sunnity v této zemi ztratila. Al-Málikí vytlačil sunnity z politického života, i když jim podíl na vládě slíbil a nechal zatknout řadu sunnitských oponentů.¹⁰⁷ V roce 2010, došlo v Íráku ke krutému potlačení demonstrace sunnitů, kteří od pádu Saddáma Husajna a vzestupu šíitského islámu v Íráku prožívali těžké chvíle. Nepokoje pak vypukly opět v roce 2012 a stejně jako al-Asad v Sýrii, tak i al-Málikí obhajoval potlačení nepokojů tím, že bojuje proti terorismu. Tato nestabilita neprospívala nikomu kromě Islámského státu, který ze sektářské války těžil, jak to autoři chápou. „Al-Málikí se chtěl před parlamentními volbami, naplánovanými na duben, předvést jako silný vůdce v „boji proti teroru“. Jenže svým pokusem rozbít civilní protestní hnutí a delegitimovat sunnitské politiky vytvořil vakuum, v němž mohl dál bujet IS. Teprve politickým vyloučením sunnitů šíitskými vládci v Bagdádu vznikla úrodná půda, na níž mohl Islámský stát dále vzkvétat.“¹⁰⁸

¹⁰⁵ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 42

¹⁰⁶ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 56

¹⁰⁷ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*, Praha: Academia, 2016. s. 42

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 43

Sektářství hodně souvisí s americkou invazí, po které az-Zarqáwí vyprovokoval nevraživost mezi oběma větvemi islámu a americká okupace a mocenské vakuum v Iráku mu v tom byla nápomocna. Další vlnu sektářských nepokojů pak vyvolal al-Málikí. Jak jsem zmínila v subkapitole o americké invazi, všichni autoři ji chápou jako jednu z příčin vzniku a vzestupu IS a sektářství, které se podle autorů na vzniku a vzestupu IS také podílelo, vnímají jako přímou souvislost s invazí. Tudíž se dá říci, že sektářství je přímou příčinou americké invaze a nepřímou příčinou vzniku a vzestupu IS. Nedá se říct, kdo se sektářstvím zabývá nejvíce a ani to, zda tuto příčinu někdo vnímá jako primární.

2.5 Role médií a mediální propagandy

„Propaganda představuje esenciální součást každého politického hnutí. Platí to také pro ideologickou prezentaci islamistických hnutí, ať už jde o sociálně reformní hnutí, nebo o džihádistické skupiny, jakou je i IS.“¹⁰⁹O mediální propagandě jako jedné z příčin vzniku a vzestupu IS se autoři explicitně nevyjadřují, ale podle toho, co ve svých knihách píšou lze v médiích a v mediální propagandě vidět jednu z příčin, která přispěla hlavně k vzestupu Islámského státu. Z analyzovaných knih lze pochopit, že Islámský stát by nebyl tak úspěšný a nepřilákal by do svých řad tolik stoupců, kdyby nevyužíval vymožeností moderního světa, konkrétně internetu a s ním sociální sítě, jmenovitě Facebook, Twitter, YouTube či Instagram, přestože řadu dalších moderních věcí, jako třeba alkohol a cigarety, striktně odmítá a zakazuje. Sociální sítě jsou důležitým nástrojem pro získávání rekrutů a celkové propagování Islámského státu. S propagandou je také spojena ideologie, která se díky médiím šíří velice efektivně.

Az-Zarqáwí byl ten, kdo podle vybraných knih, kromě knihy Hermanna, který se mediální propagandou a rolí médií nezabývá, začal s úspěšným využíváním médií, skrze které propagoval svoji ideologii a to pomohlo vzestupu jeho skupiny. Autoři Weiss a Hassan se o az-Zarqáwím zmiňují následovně. „Zarqáwí se ukázal jako strašný průkopník v jiném důležitém ohledu: spojení odporného ultranásilí a masových médií.“¹¹⁰ Pozornost na sebe upoutal

¹⁰⁹ KOVÁCS, Atilla. Mezi brutalitou a patosem: Analýza mediální propagandy Islámského státu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 138

¹¹⁰ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 44

nahrávkami se stínáním hlav rukojmích, mezi kterými byli i muslimové. Podobně se o az-Zarqáwím vyjadřuje Attila Kovács ve svém příspěvku do knihy *Islámský stát: Blízky východ na konci dějin*, když píše, že az-Zarqáwí, „...posunul ideologické i mediální hranice v mnoha ohledech.“¹¹¹ Jeho propagandistickou inovací tedy bylo pořizování videozáznamů poprav, dále se za jeho působení v Iráku zvýšilo množství plakátů a počítačové grafiky. Dnešní doba již poskytuje daleko větší možnosti, díky technologickému vývoji. ISIS tedy díky tomuto faktu svoji předchůdkyni zastínil. K šíření informací používá vlastní kanály a sociální sítě.¹¹² Autoři Weiss a Hassan během rozhovoru s bývalým iráckým poradcem pro národní bezpečnost Muwaffar ar-Rubá'í, zjistili, že podle uvedeného poradce z velké míry díky Facebooku a Twitteru se vzdala armáda asi 30 tisíc vojáků Iráckých bezpečnostních sil a odešla z Mosulu a město přenechala vojákům Islámského státu.¹¹³ Během rozhovorů s členy Islámského státu se Weiss a Hassan zaměřovali na otázku, „jak tato organizace dokázala napravit chyby svých džihádistických předchůdkyň a zabránit pomlouvačům v zahraničním tisku ve formování veřejného mínění na tohle téma.“¹¹⁴ Odpovědí na danou otázku bylo „neposlouchejte, co o nás říkají ostatní, naslouchejte nám.“¹¹⁵

Weiss a Hassan se zmiňují o jednom z nejpobláznějších videí, které Islámský stát zveřejnil a to o „Řinčení mečů.“ Na tomto videu ukazují, jak si při propagandě IS počíná. IS ve videu zveřejňuje, jak zabíjí šíity, varuje nevěřící i ostatní nepřátele a jak přesvědčuje sunnity, spíše silou, aby se k nim připojili. IS dává sunnitům přesvědčivé argumenty, že k jejich budoucnosti stačí, aby složili slib věrnosti, a že nemusí usilovat o to, stát se vojákem nebo policistou a mnoho lidí mu věří.¹¹⁶ V současné době má IS ve svých řadách odborníky na řadu oblastí a výjimkou nejsou ani média, jak se zmiňovaní autoři domnívají. Řada mediálních odborníků pomáhá s tím, aby jejich videa byla co nejpobláznější. Druhou částí úspěchu představuje mnoho příznivců, kteří videa, ale i texty zveřejněné IS propagují. K méně sledovaným nástrojům sociální sítí, kterou IS používá, a o které se Weiss a Hassan zmiňují, je

¹¹¹ KOVÁCS, Attila. Mezi brutalitou a patosem: Analýza mediální propagandy Islámského státu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízky východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 144

¹¹² WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPRESS, 2015, s. 45

¹¹³ Tamtéž, s. 181

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 183

Zello, což je zašifrovaná aplikace pro smartphony. Aplikace je oblíbená u mladším lidí. Díky této aplikaci mohou mladší nadšenci poslouchat kázání IS nebo složit slib věrnosti.¹¹⁷

O mediální propagandě a její roli při vzestupu IS a získávání rekrutů do svých řad píše hlavně zmíněný Attila Kovács, který svoji kapitolu věnuje právě analýze mediální propagandy. Attila Kovács píše „...že propaganda IS představuje v mnoha směrech novou, zatím nevídanou podobu mediální prezentace, která se výrazně liší od dosavadních podob islamistické a džihádistické propagandy.“¹¹⁸ Při zkoumání genealogie mediální propagandy různých džihádistických organizací se Kovács zmiňuje, že největší převahu měly tištěné magazíny a časopisy. Postupem času se díky digitálním technologiím dostávaly do popředí videozáznamy a vydávaly se CD a DVD. Předchůdkyně IS začaly používat internet a s ním i sociální sítě. IS má velice rozvětvenou síť mediálních nadací a kanceláří, které existují v různých zemích. Po vyhlášení chalífátu také zřídil tiskovou agenturu a radiostanice.¹¹⁹ Kromě zmíněných orgánů, které zajišťují celou mediální propagandu, pomáhá IS s šířením článků, videí a dalších propagandistických materiálů také světová západní média, jako CNN a BBC, která zveřejňují videa, fotografie a další materiály a šíří je dále. Západní média tak vlastně efektivně šíří propagandu IS.¹²⁰ Kovács také zmiňuje cíle, které propaganda má plnit. Mluví o čtyřech hlavních cílech. Jednak se IS snaží získat podporu a oslovit co nejvíce lidí a to tím, že se snaží prezentovat svoje úspěchy. Další cíl, o který se propaganda snaží, je sjednotit sunnity a to vyhlášením chalífátu, který byl vyhlášen v roce 2014 a tím tedy na sebe strhl pozornost. Třetím cílem propagandy je vytvářet strach a to hlavně šířením brutálních videí, které cílí jak na muslimy, kteří pod jeho správou žijí, tak na západní státy, především zveřejňováním videí s vězněním, popravami a teroristickými útoky.¹²¹

„Největším orgánem pro vnější propagandu a misi IS je anglický časopis *Dábiq*, který začal vycházet 7. ramadánu 1435 h. (5. července 2014). *Dábiq* je dobře sestaveným

¹¹⁷ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 184

¹¹⁸ KOVÁCS, Atilla. Mezi brutalitou a patosem: Analýza mediální propagandy Islámského státu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 138

¹¹⁹ Tamtéž, s. 146

¹²⁰ Tamtéž, s. 148

¹²¹ Tamtéž, s. 170

propagandistickým magazínem s promyšlenou strategií.“¹²² O Dábiqu se zmiňují i ostatní autoři. Weiss a Hassan píší, že Dábiqu „...vysvětluje hlavní poslání ISIS a jeho chování eschatologickým prizmatem.“¹²³

O propagandě a s tím spojených médiích se nejvíce zmiňuje Attila Kovács, jehož kapitola se přímo tímto tématem zabývá. Podle první věty z úvodu kapitoly Kovács chápe mediální propagandu jako důležitou součást IS, takže vlastně nepřímo vyjadřuje, že média a mediální propaganda jsou jednou z příčin vzniku a vzestupu IS. Také Weiss a Hassan věnují propagandě a médiím pozornost a podle toho, co píší, ji chápou jako jednu z příčin vzniku a vzestupu IS. Joby Warrick zmiňuje videozáznamy s popravami, ale jinak tuto příčinu příliš nezmiňuje. McCanst se především soustředí na ideologii, která je s mediální propagandou a medií spjata, ale jinak se k tomu, jak IS média využívá, také nevyjadřuje. Hermann si vznik a vzestup IS vysvětluje jinými příčinami a o roli médií a propagandě při vzniku a vzestupu IS se nezmiňuje vůbec.

2.6 Ideologie a apokalyptická vize IS

„Po vzniku a rozšíření internetu a následném digitálním „převratu“ najednou i na poli médií a propagandy vznikly nevídané a fascinující možnosti pro šíření jakéhokoliv ideologického poselství.“¹²⁴ O propagandě a roli médií jsem se zmiňovala v předchozí subkapitole, ale s ideologií a apokalyptickou vizí IS je hodně spjatá, jelikož ideologie a apokalyptická vize jsou právě součástí propagandy. Tyto dvě příčiny se podle autorů, kteří tyto dva faktory chápou jako příčinu vzniku a vzestupu IS, navzájem podmiňují.

Ideologií IS se primárně zabývá ve své studii Pavel Ťupek jako příspěvek do knihy *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. Podle toho, co Ťupek píše, se IS nejvíce ve své ideologii odkazuje na salafistický džihádismus, který podporovala Saudská Arábie a využívá

¹²² KOVÁCS, Attila. Mezi brutalitou a patosem: Analýza mediální propagandy Islámského státu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 155

¹²³ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 187

¹²⁴ Tamtéž, s. 163

jeho pojmy jako „chalífát“ a „fenomén cizinců“¹²⁵, o kterém se zmiňuje i McCants. „IS usiluje o vytvoření jednotného chalífátu, který by spojoval všechny muslimy pod jednotným vedením. Jiné formy státu neuznává.“¹²⁶ Chalífát je klíčovým pojmem ideologie IS, o kterém se zmiňují všichni autoři, ale kromě zmíněného Ťupka a McCantse ho žádný z autorů nerozpracovává. Poslední chalífát byl zrušen v roce 1924 a jeho znovu obnovení se volalo mnohokrát. Jak Ťupek zmiňuje, že al-Qá‘ida začala o obnovení chalífátu mluvit více od roku 2006, ale „nikdy nepublikovala text, který by blíže specifikoval funkci či způsob volby chalífy.“¹²⁷ Co se chalífátu týče, Islámský stát používá symboliku jmen chalífů. Prvním chalífou byl Abú Umar al-Baghdádí, v jehož jménu je obsažena významná symbolika Bagdádu, který představuje okraj sunnitského trojúhelníku, což je místo, kde sunnitě převládají nad šííty. V roce 2014 se prohlásil za chalífu al-Baghdádí. Dnešní vůdce IS používá také jméno Ibrahím, což odkazuje na biblického Abraháma. Co se týče vyhlášení chalífátu, IS chalífát nejprve vyhlásil a pak teprve jeho vyhlášení zdůvodňoval a legitimizoval.¹²⁸ Ťupek na základě analýzy propagandistických materiálů tvrdí, že pojetí chalífátu IS je originální, jelikož propojuje salafistickou koncepci *al-walá‘ wa al-bará‘* s pojmem „Abrahamovo náboženství“, což znamená sounáležitost a loajalitu věřících na jedné straně a zřeknutí se polyteismu.¹²⁹

Dalším významným pojmem v ideologii IS jsou podle Ťupka „cizinci“. „Cizinci“ představují významný aspekt mediálního obrazu IS.¹³⁰ O „cizincích“ píše i McCants, který o nich ve své knize mluví jako o „podivínech“ nebo stejně také o „cizincích“. „Podivíni“ jsou zahraniční bojovníci, kteří odcházejí bojovat do zahraničí proti bezvěrcům. „V případě džihádistů to znamená, že tak jako Prorokovi druzi i oni emigrují ze své vlasti, aby bojovali někde v cizině.“¹³¹ McCants se jeho ideologii snaží pochopit prostřednictvím výkladu proroctví a hadísů, která IS využívá k ospravedlnění svého počínání. V některých případech si proroctví

¹²⁵ ŤUPEK, Pavel. Ideologie Islámského státu: Salafistická rétorika, chalífát a cizinci. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 87

¹²⁶ Tamtéž, s. 85

¹²⁷ Tamtéž, s. 90

¹²⁸ Tamtéž, s. 92

¹²⁹ ŤUPEK, Pavel. Ideologie Islámského státu: Salafistická rétorika, chalífát a cizinci. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016, s. 93-94

¹³⁰ Tamtéž, s. 96

¹³¹ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 123

přízpůsobuje, podle toho, jak se mu to zrovna hodí. Významný vliv měl pro ideologii dnešního IS i az-Zarqáwí. „Az-Zarqáwí přispěl do ideologického formování IS dvěma hlavními ingrediencemi: zaprvé extrémní nenávisť vůči šíitům a útočením na ně s cílem vyvolat občanskou válku a zadruhé touhou obnovit chalífát.“¹³² Ideologií IS se zabývá ve své kapitole Pavel Ťupek, jako příspěvek do knihy *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. Autor svoji studii založil na analýze všech propagandistických textů IS, hlavně propagandistického časopisu *Dábiq*.

McCants se ideologií a apokalyptickými vizemi také zabývá, stejně jako proroctvími a hadísy na základě kterých se snaží IS pochopit. Zmiňuje se o hadísu proroka Mohameda, který mluví o poslední bitvě mezi křesťany a muslimy u Dábiq, což je v Sýrii. IS se snaží vše, co činí hledat a vysvětlovat naplněním proroctví. „Například oznámení ze srpna roku 2014 o tom, že mezinárodní koalice bude bojovat proti ISIS v Sýrii, bylo oslavováno jako symbol, že islámské proroctví je blízké naplnění, zvláště když následovalo po vyhlášení chalífátu, což byla další událost, kterou předpověděl prorok.“¹³³ McCants zmiňuje i další hadísy, které IS používá a které například mluví o příchodu chalífátu, který vystřídá tyranské režimy. Náboženství a různé symboly slouží jako povzbuzení jejich členů, kteří jim zarytě věří a jsou ochotni se k IS přidat. Současný vůdce al-Baghdádí o sobě prohlásil, že pochází z rodu Husajna, což byl Muhamedův vnuk, aby si zajistil to, že se stane chalífou a k tomu využíval různých legend o jeho pokrevního příbuzenství s Prorokem.

McCants píše, že události, které se staly, si mají tendenci muslimové vykládat jako postupné naplnění proroctví, jak jsem již zmínila. McCants zmiňuje například arabské jaro a revolty, které si někteří muslimové vykládali apokalypticky jako příchod soudného dne a tvrdí, že vzhledem k událostem v Sýrii tyto výklady budou častější hlavně v souvislosti s příchodem Mahdího, spasitelem muslimů.¹³⁴ Také příchod do Sýrie vysvětlují muslimští ideologové podle sunitského proroctví o oblasti aš-Šámu, jelikož právě kolem Damašku se nachází řada apokalyptických míst. Apokalyptické vize jsou velice účinné při propagandě a získávání dalších

¹³² BERÁNEK, Ondřej. Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín v džihádistickém hávu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 19

¹³³ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 187

¹³⁴ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 121

členů a společně s rozmachem takových vymožeností jako je internet, je podle zmíněných autorů důležitých příčin vzniku a hlavně vzestupu IS. „Souvislost textů se současným konfliktem je ještě umocňována tím, že jmenují stejná místa, kde nyní dochází k ozbrojeným střetům, čehož využívají džihádisté při nábořech nových bojovníků.“¹³⁵ Mnoho muslimů, kteří se zradikalizuje, odchází bojovat do Sýrie a Iráku právě s představou, že napomáhají naplnit nějaké proroctví a že se chtějí zúčastnit konečné bitvy proti bezvěrcům, což je pro mnoho džihádistů velice přitažlivé. Například současný vůdce al-Bagdádí vyzýval: „Islámská mládeži, jdi vpřed do požehnané země Šám.“¹³⁶ McCants zmiňuje vysvětlení jednoho z bojovníků IS v Aleppu, který vysvětluje, že džihádisté nepřichází do Sýrie hlavně kvůli tomu, aby bojovali s Asadem, ale z důvodu toho, že to předpověděl Prorok.¹³⁷ Důležité místo, které se v proroctví vyskytuje a o kterém mluvil už az-Zarqáwí je Dábiq, který se nachází v Sýrii. Zde mělo dojít ke konečné bitvě mezi bezvěrci a muslimy. Islámský stát začal na toto místo ve své propagandě cílit až v roce 2014 a to intenzivně. Na tomto místě pořizoval řadu videí, které vyzývali bezvěrce k tomu, aby přišli. Dábiq je také časopis, který Islámský stát vydává.

Jak jsem zmínila, IS se snaží různá proroctví „napasovat“ na události, které se dnes dějí, ale v některém případě je to nemožné nebo o chce hodně úsilí. McCants se zmiňuje ještě o dalších proroctvích, která jsou pro pochopení IS důležitá. Jedno z nich je proroctví, které se vztahuje k Antikristovi. Toto proroctví Baghdádího stoupenci vysvětlovali obrazně. Jeden za Antikrista prohlásil Západ. Dalším proroctvím IS vysvětluje vznik chalífátu, který je nedílnou součástí ideologie IS. Z Proroctví o chalífátu IS často čerpá, ale většina mluví o jeho nastolení v horizontu dlouhé doby, ale jak bylo zmíněno v části o az-Zarqáwím, jak on, tak současný vůdce IS nechtěli čekat, ale chtěli ho vyhlásit hned.

Autor se dívá na problematiku z hlediska náboženství a ukazuje, jak si IS vykládá různá proroctví a hadísy, ve snaze jimi vysvětlit současné dění, legitimizují jeho chování, cíle i strategii. Dle jeho názoru se Islámský stát řídí Machiavelliho výrokem, že je „mnohem bezpečnější vyvolávat strach než být milován.“¹³⁸

¹³⁵ MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, s. 122

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž, s. 123

¹³⁸ Tamtéž, s. 17

Ideologii ve své knize neřeší příliš Hermann, stejně jako se nezabývá mediální propagandou. Ideologii jako příčinu vzniku a

2.7 Role ostatních států

Americká invaze do Iráku za účelem svržení sunnitského diktátora Saddáma Husajna podle vybraných knih zapříčinila destabilizaci Iráku, zradikalizovala sunnitskou část obyvatelstva a také oba zmíněné charismatické vůdce dnešního Islámského státu. Jak jsem zmiňovala výše, knihy si americkou invazi vysvětlují jako příčinu, která napomohla vzniku a vzestupu IS. USA však není jedinou zemí, která má na vzniku a vzestupu IS podíl. Literatura, respektive autoři vybraných knih, se zmiňují i o dalších státech, které se nepřímo podílely na vzniku a vzestupu IS, ať už v Iráku nebo syrském konfliktu, kde podporují různé povstalecké skupiny. Roli ostatních států najdeme ve větší či menší míře ve všech analyzovaných knihách. McCants však roli ostatních států příliš neřeší, kromě zmiňované americké invazi do Iráku, které dává za vinu zradikalizování sunnitské části obyvatel a jejich příklonu k apokalyptické vizi IS.

Hermann stejně jako autoři Weiss a Hassan a Warrick vnímají Írán jako jednoho z aktérů, který měl na vzniku a vzestupu Islámského státu jistý podíl a to především od doby, kdy do Iráku vpadly americké jednotky. Poté, co byl sunnita Saddám Husajn svržen, Íránu se dle zmíněných autorů dostalo prostoru k tomu, aby se začal v Iráku angažovat a snažil se Irák ovládnout. Autoři Weiss a Hassan zmiňují, že poté, co az-Zarqáwí začal útočit v Iráku na šíity, Írán prostřednictvím svých Revolučních gard začal jako reakci útočit na az-Zarqáwího členy a ostatní sunnity a tím podpořil sektářskou válku, která destabilizovala Irák a vytvořila podmínky, ve kterých IS začal bujet.¹³⁹ Az-Zarqáwí k rozpoutání sektářství použil konspirační teorii, která přiměla sunnity uvěřit, že Američané jsou vlastně spojenci Íránu a podporují šíity, aby se dostaly k moci. „Sunnitská konspirační teorie americko-íránského spiknutí s úmyslem zničit Irák mohla americké vojáky jen rozčílit a uvést do rozpaků, protože zakoušeli z první ruky, jak se Írán snaží prolévat jejich krev a komplikovat jim život, jak to jen bylo možné.“¹⁴⁰ Írán a

¹³⁹ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 33

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 65

Irák měly spolu v minulosti spory a vedly proti sobě i válku. Za vlády Saddáma Husajna byly utlačováni šíité, s nástupem šíitského premiéra al-Málíkiho podporovaného Íránem se situace obrátila, jak autoři zmiňují. Role Íránu je tedy podle toho, co zmiňovaní autoři píší, je vidět v podpoře šíitské části obyvatel a na podpoře k sektářské válce v Iráku a celkové nestabilitě v zemi, ze které az-Zarqáwího organizace, al-Qa'ida v Iráku, prosperovala. Íránské jednotky, které operovaly na území Iráku někdy az-Zarqáwího podporovaly proti Američanům, jelikož USA a Írán byly v nepřátelském stavu. „Amerika byla na území Iráku ve válečném stavu s Íránem.“¹⁴¹

Írán hraje podle autorů také roli v Syrském konfliktu, který se rozpoutal z poklidných demonstrací a poté narostl až do občanské války, kde nyní bojuje nepřehledné množství povstaleckých i džihádistických skupin. Kromě Íránu se autoři zmiňují o Saudské Arábii, která hraje v syrském konfliktu také roli a podílí se tak na vzestupu IS, jelikož zde s Íránem vede zástupnou válku. Hermann přímo píše, že „...v Iráku je konflikt mezi regionálními mocnostmi, Saudskou Arábií a Íránem, zodpovědný za ztroskotání demokratického experimentu, který započal roku 2003, a tím i za vzestup Islámského státu.“¹⁴² Sýrie je velice konfesionalně rozmanitá, najdeme zde sunnity, šíity, alawity a další. „Každá z uvedených skupin má svého patrona v zahraničí a všechny tyto ochranné mocnosti se již v roce 2011 vmísili do konfliktu: Saudská Arábie jako ochránce sunnitů a Írán coby ochránce ší'itů, k nimž se řadí i 'alawité.“¹⁴³

Oba státy jsou ještě podporovány dalšími aktéry, kterým určitou roli v dané problematice přisuzuje pouze Hermann a ve své studii Martin Novák, ostatní autoři se věnují při vysvětlení vzniku a vzestupu IS pouze rolí Íránu a tedy USA. Kromě tedy výše zmíněných států jsou dalšími aktéry Hizballáh, který je spojencem Íránu a Turecko a Katar, kteří podporují Saudskou Arábii. Podle Rainera má syrský konflikt tři roviny a domnívá se, že pokud by konflikt zůstal na lokální úrovni, kdy mezi sebou bojovala vláda a demonstranti, konflikt by se mohl

¹⁴¹ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 68

¹⁴² HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. Praha: Academia, 2016, s. 41

¹⁴³ Tamtéž, s. 35

vyřešit. Nyní hraje v konfliktu větší roli regionální nadvládá zmiňovaného Íránu a Saudské Arábie a na globální úrovni ještě zájmy Ruska a již zmiňovaných Spojených států.¹⁴⁴

Jaké jsou zájmy zmiňovaných aktérů? Rainer ve své knize píše, že Saudská Arábie se snaží o nastolení sunitské vlády v Damašku, Írán zase naopak o podporu šíitské osy.¹⁴⁵ Rusko se snažilo zabránit Západu, hlavně USA, aby získal v tomto regionu větší vliv a aby svrhl režim, jak se to stalo v Libyi. Jednu z věcí, kterou al-Asada podpořilo, bylo zablokování společného postupu proti Sýrii v OSN.¹⁴⁶ Kromě Hermanna se o Rusku, jako aktérovi podílejícím se na syrském konfliktu, jehož cíle jsou jiné než cíle západní koalice a tak přispívá k tomu, že konflikt nespěje ke konci a tím tedy přispívá k existenci IS, je Martin Novák, který také zmiňuje účast Ruska na syrském konfliktu a podporu al-Asada, což situaci ještě zkomplikovalo. „Putin učinil možná nejriskantnější rozhodnutí své kariéry. Zcela jistě nepředpokládal, že by se kdokoliv postavil silou ruského kontingentu v Sýrii. (...) Obavy z konfliktu s Ruskem jsou velké. Nikdo si nepřejde ani náznak nějaké přímé vojenské konfrontace s Rusy.“¹⁴⁷ Novák se také zmiňuje o taktice Ruska, která chce zničit IS prostřednictvím podpory al-Asada a potlačením veškeré opozice. Lze předpovědět, že Rusko ani Írán zhroucení režimu v Sýrii nedopustí.¹⁴⁸

Turecko jako dalšího aktéra podílející se na syrském konfliktu Novák také zmiňuje. Turecko naopak od Ruska se snaží o svržení al-Asada a podporuje opozici a rebely. Problém, který Turecko řeší je množství syrských uprchlíků, které uprchlo před konfliktem právě sem. Rusko s Tureckem mají spory také ohledně toho, že Rusko obvinilo Turecko s podpory IS, což na jednu stranu se může zdát věrohodné, jelikož IS bojuje proti Kurdům, se kterými má Turecko dlouhodobé spory, ale zase odporuje fakt, že na Tureckém území provedlo IS několik sebevražedných atentátů.¹⁴⁹

¹⁴⁴ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. Praha: Academia, 2016, s. 36 - 37

¹⁴⁵ HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. Praha: Academia, 2016, s. 37

¹⁴⁶ WEISS, Michel a Hassan HASSAN., *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015, s. 41

¹⁴⁷ NOVÁK, Martin. Islámský stát a jeho sebevražedná taktika na bojištích v Sýrii, Iráku a Africe. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 48

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 51

¹⁴⁹ NOVÁK, Martin. Islámský stát a jeho sebevražedná taktika na bojištích v Sýrii, Iráku a Africe. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTRÁNSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, 1. vydání. Praha: Academia, 2016. s. 49 - 51

Kromě již několikrát zmiňovaných Spojených států, vysvětlují autoři vznik a vzestup IS také rolí dalších aktérů, kteří se podíleli na destabilizaci Iráku a nyní se podílejí na syrském konfliktu, který se tak nedaří vyřešit. Roli ostatních států zmiňují všechny knihy. V knihách se objevuje role Íránu. Hermann zmiňuje také Rusko, Turecko a Saudskou Arábii. Novák roli Ruska a Turecka také zmiňuje. Warrick vysvětluje vznik a vzestup IS hlavně rolí USA, ale zmiňuje se i o Íránu a Rusku. Weiss a Hassan se zaměřují také na Írán na destabilizaci Iráku, ale Turecko a Rusko nezmiňuje.

ZÁVĚR

Islámský stát se dostal do středu zájmu téměř celého světa díky svým brutálním praktikám, velkému množství sebevražedných atentátů provedených na Blízkém východě a v Evropě a díky nebyvalému úspěchu, kterého se mu podařilo v průběhu poměrně krátké doby dosáhnout. Mnohým lidem se může zdát, že Islámský stát vstoupil na světovou scénu z nenadání a že vznikl vlastně z ničeho. Pravdou však je, že v jisté podobě existoval již od počátku našeho stolení.

V rámci své bakalářské práce jsem se zabývala analýzou vybraných knih, ve kterých jsem se snažila identifikovat/odkrýt příčiny, kterými si autoři těchto knih vysvětlují vznik a vzestup Islámského státu. V průběhu analýzy jsem ve vybraných knihách identifikovala/odkryla sedm příčin.

Jednou z příčin vzniku a vzestupu Islámského státu, kterou si vybraní autoři tuto problematiku vysvětlují, je role charismatické osobnosti. Charismatická osobnost Abú Musaba az-Zarqáwího se objevuje ve všech vybraných knihách a všichni autoři ji při vzniku a vzestupu IS přikládají určitou roli. Největší roli přikládá Abú Musabovi az-Zarqáwímu novinář Joby Warrick, který detailně popisuje jeho životní události, které z něj utvořily krutého fanatika oddaného salafismu, jehož skupina, kterou zformoval a která na jeho pokyn páchala zvěrstva a sdílela jeho myšlenku ustavit chalífát, byla předchůdkyní dnešního Islámského státu. O az-Zarqáwím se také zmiňují autoři Michael Weiss a Hassan Hassan, kteří ho chápou jako zakladatele dnešního Islámského státu, takže mu přisuzují důležitou roli. Autoři také zmiňují důležité životní události, jako například obrat na víru nebo jeho úspěch při rozpoutání sektářské války a zabíjení šíitů. William McCants o az-Zarqáwím také píše, soustředí se na jeho vztah s al-Káidou, hlavně sporům ohledně vyhlášení chalífátu, stejně tak na nenávisť k šíitům a postupném utváření tajné sítě v Iráku. Rainer Hermann nevěnuje az-Zarqáwímu takový prostor, ale zmiňuje se o důležitých událostech, stejně jako předchozí autoři. V knize *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* se az-Zarqáwímu stručně věnuje Beránek, v souvislosti s mediální propagandou také Kovács. Druhá osobnost, která dle autorů dostala Islámský stát opět na výsluní, je Abú Bakr al-Baghdádí, kterého chápou jako jednu z příčin opětovného vzestupu všichni autoři. Autoři se o něj zmiňují v souvislosti s invazí do Iráku a hlavně s konfliktem v Sýrii, kterého využil a IS se tak rozšířil i do Sýrie. Autoři se také zabývají životními událostmi, kterého přivedly k tomu, že se dostal do čela IS. Stručně lze říci, že co se této příčiny

týče, všichni autoři osobnosti obou vůdců chápou jako důležité při vzniku a vzestupu IS. Liší se spíše v množství informací, které o osobnostech podávají.

Další příčina, kterou si všichni autoři vznik a vzestup IS vysvětlují, je americká invaze do Iráku v roce 2003, menší výjimku představuje McCants, který se jí věnuje asi nejméně ze všech autorů. Tuto příčinu autoři explicitně ve svých knihách vyjadřují a vnímají ji jako zásadní. Jak se autoři zmiňují, invaze způsobila destabilizaci Iráku, tím, že svrhla Saddáma Husajna a propustila především vojenské příslušníky strany Baas, kteří se přidávali k az-Zarqáwího skupině, tak vytvořila vhodné podmínky pro az-Zarqáwího skupinu, která se snažila Američany z Blízkého východu vyhnat. Sektářská válka, kterou az-Zarqáwí v Iráku rozpoutal, situaci ještě zhoršila a kvůli extrémnímu násilí, se řada sunnitské části obyvatelstva zradikalizovala a byla přístupnější apokalyptickým vizím. Následné dosazení šíity al-Málikího, kterého Američané schválili, zničili určitou rovnováhu mezi šíitskou a sunnitskou částí obyvatelstva v Iráku a umožnili tak Íránu, aby se začal do politiky Iráku vměšovat. Jednou větou lze shrnout, že všichni vybraní autoři invazi vnímají jako významnou příčinu vzniku a vzestupu IS a v podstatě se všichni zmiňují o stejných věcech. Jako výjimku můžeme chápat Warricka, který představuje nejdetailnější popis celé invaze, a již zmíněného McCants.

Další příčinu, která částečně souvisí s předchozí, představují vnitřní problémy států a jejich selhání a zhroucení. Zhrouceným státům, hlavně Sýrii a Iráku, se primárně věnuje Hermann, který problém vidí v historickém střetu států Blízkého východu se Západem. Vysvětluje, že státy Blízkého východu se nacházejí v krizi, ale na této krizi se již vnější aktéři nepodílejí. Vnitřní problémy jsou způsobené špatným vládnutím despotických elit, které utlačují opozici a lidem nedovolovali, aby se na politickém životě podíleli, ale i špatnými sociálními a ekonomickými podmínky, jak Hermann zmiňuje. Problém těchto států představuje například i korupce, či propojování náboženství s politikou. Na destabilizaci Sýrie se podílely vlny nepokojů, arabské jaro, které zasáhly region Blízkého východu. Arabské jaro, které tedy Sýrii destabilizovalo, chápou jako příčinu opětovného vzestupu dnešního Islámského státu všichni autoři. Opět Warrick přináší popis celého průběhu syrského konfliktu. V knize *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* se arabským jarem nezabývají. Soustředí se na aktuální události a již probíhajícím syrským konfliktem.

Na vzniku a vzestupu IS se podle všech autorů vybraných knih podílela i sektářská válka, která souvisí opět s invazí do Iráku. Az-Zarqáwí, který šíity nenáviděl, rozpoutal vlnu násilí,

kteřou se snažil Irák destabilizovat a přinutit sunnity k odvetné akci. Sektářská válka byla pak znovu rozpoutána poté, co se vlády v Iráku ujal al-Málíkí.

Další příčina, kterou jsem v knihách identifikovala a o které se zmiňují je mediální propaganda. Největší pozornost jí věnuje Attila Kovács, jehož kapitola se na tuto problematiku přímo zaměřuje. Technologický převrat hrál důležitou roli, jelikož IS začal využívat sociálních sítí, skřze které šířil svoji ideologii a apokalyptickou vizi. O roli médií píší i Weiss a Hassan. Naopak se jí nevěnuje Hermann a Warrick. V menší míře potom McCants, který se zmiňuje pouze o časopisu *Dábiq*.

S mediální propagandou je také spojená ideologie IS a apokalyptická vize, které se věnuje Pavel Ťupek. Ten na základě své studie zmiňuje, že ideologie IS vychází z džihádistického salafismu. Nejdůležitější jsou pojmy chalífát a cizinec. O ideologii a apokalyptické vizi podrobně zmiňuje McCants, který se zabývá vysvětlením prorocství a hadisů a tím, jak se je IS snaží napasovat na události, které se dějí dnes. Ostatní autoři ideologii zmiňují jen letmo.

Poslední příčinu, kterou jsem ve vybraných knihách identifikovala a kterou si autoři vznik a vzestup IS vysvětlují, je role ostatních států. Kromě Spojených států mají podíl na vzniku a vzestupu IS také další aktéři. Syrský konflikt, který trvá již od roku 2011, se nedaří stále vyřešit a mocenské vakuum, které v zemi přetrvává je pozitivní pro IS. Zástupnou válku zde vedou Saudská Arábie s Íránem, Dále se zde angažuje Rusko, které podporuje al-Asada, jelikož se obává, že by po pádu jeho režimu mělo USA v regionu značný vliv. Dalším aktérem je Turecko. O roli Ruska a Turecka se zmiňuje Hermann a Novák ve své kapitole v knize *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, ostatní autoři kladou důraz na Írán a jeho vliv v Iráku i v Sýrii.

V úvodu jsem si jako další cíl stanovila zhodnotit, jestli si vybraní autoři vznik a vzestup Islámského státu vysvětlují jedno-kauzálně, či multi-kauzálně. Na základě analýzy vybraných knih mohu zhodnotit, že autoři si vznik a vzestup IS vysvětlují souhrou několika příčin, které se navzájem ovlivňují. Pokud se zaměříme na americkou invazi do Iráku, lze říci, podle vybraných knih, že invaze byla zdrojem dalších příčin. Invaze do Iráku způsobila destabilizaci Iráku a také zradikalizovala dvě zmiňované osobnosti. Kvůli procesu „debaasifikace“ způsobila to, že se k IS přidala i řada bývalých příslušníků vojenských jednotek Saddámovi armády. Dále zapříčinila to,

že se do čela dostal šíita al-Málíkí, který později vyprovokoval sektářskou válku a zemi uvrhl do opětovné krize.

Dalším cílem, který jsem si v úvodu stanovila, bylo zhodnotit, jestli se daní autoři ve svých názorech na vznik a vzestup Islámského státu spíše liší nebo naopak, jestli autoři zmiňují stejné příčiny. Dá se říci, že se autoři zmiňují v zásadě o stejných příčinách a navzájem svoje názory a postoje k této problematice podporují. Výjimkou je Rainer Hermann, který nevěnuje žádnou pozornost mediální propagandě, ale jinak všechny analyzované příčiny u něj nalezneme. Hermann stejně jako Warrick se nezabývají ideologií a apokalyptickou vizí IS a McCants zase nepřikládá velkou důležitost roli ostatních států. Rozdíly mezi jednotlivými příčinami můžeme vidět v tom, jak detailně jsou danými autory jednotlivé příčiny rozpracovány a jak rozsáhle o nich autoři píší.

LITERATURA

WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: pod černou vlajkou teroru*. JOTA, 2016. ISBN 978-80-7462-968-6

HERMANN, Rainer. *Konečná stanice Islámský stát? Selhání států a náboženská válka v arabském světě*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2607-1

MCCANTS, William. *Islámský stát: Apokalypsa – jeho historie, strategie a vize zániku světa*. 1. vydání. Brno: CPress, 2016, ISBN 978-80-264-1233-5

WEISS, Michel a Hassan HASSAN. *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. 1. vydání. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-0883-3

BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, [EDS], *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2654-5